

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Monialainen erotuskoulutus
Sosionomi AMK

Anne Heikkilä

Sijaisperheet ja tuki – kokemuksia Kouvolasta

Opinnäytetyö 2013

Tiivistelmä

Anne Heikkilä

Sijaisperheet ja tuki - kokemuksia Kouvolasta 49 sivua, 3 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö 2013

Ohjaaja: lehtori Leena Byckling, Saimaan ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada kokemusperäistä tietoa Kouvolan kaupungin sijaisperheiden saamasta tuesta. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaista tukea sijaisperheet saavat Kouvolan kaupungilta ja miten perheet ovat kokeneet saamansa tuen. Lisäksi selvitettiin sijaisperheiden toiveita ja kehittämisehdotuksia heidän työnsä tukemiseksi.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus. Teoriaosuus koostuu lastensuojelulain ja perhehoitajalain sijaishuollolle ja perhehoidolle määrittelemistä viitekehyksistä. Teoriaosuudessa esitellään lyhyesti sijaisperheiden valmennusta sekä perhehoidon tukimuotoja. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla viittä sijaisperhettä, joihin Kouvolan kaupunki on sijoittanut huostassa olevia lapsia. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoidun teemahaastattelun menetelmällä. Aineisto analysoitiin käyttämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysia ja teemoittelua.

Tutkimustulosten mukaan sijaisperheet kaipaavat sosiaalityöntekijöiltä lisää tukea, varsinkin aikaa ja yhteydenottoja. Perheiden toiveena on saada jakaa ajatuksia ja kokemuksia lapsen sosiaalityöntekijän kanssa muulloinkin kuin lasta koskevan asiakassuunnitelman yhteydessä. Kaikilla perheillä oli kokemus siitä, että sosiaalityöntekijät ovat kiireisiä eikä heitä haluta kuormittaa turhilla yhteydenotoilla. Osa perheistä kertoi, että sosiaalityöntekijän saa kiinni silloin, kun tarvitsee apua sijoitetun lapsen asioissa, mutta osa koki, etteivät sosiaalityöntekijät vastaa soittopyyntöihin eivätkä sähköposteihin. Sosiaaliohjaajan rooli suhteessa sijaisperheisiin oli useimmille perheille epäselvä. Perheet olivat tyytyväisiä saamaansa työohjaukseen. Ne toivoivat myös lisää koulutusta, yhteisiä viikonloppuja muiden sijaisperheiden kanssa sekä vertaistukiryhmää lapsille.

Tutkimus nosti esille sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan roolien selkiyttämisen tärkeyden. Jatkotutkimusaiheeksi nousee perhehoidon tiimin näkemys sijaisperheille annettavasta tuesta sekä vertaistuen kehittäminen.

Asiasanat: lastensuojelu, perhehoito, sijaisperhe, tukimuodot

Abstract

Anne Heikkilä

Foster families and their support experiences from the City of Kouvola, 49 pages, 3 appendices

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services, Lappeenranta

Degree Programme in Social Services

Bachelor's Thesis 2013

Instructor: Senior Lecturer Leena Byckling

The purpose of the thesis was to obtain empirical knowledge about the support granted to foster families in the City of Kouvola. The objective of the study was to find out what kind of support the families have received from Kouvola, and how the families have regarded it.

The study is qualitative. The theory section of the thesis consists of the laws concerning child protection and private care providers. It also briefly introduces the training of foster families and different forms of support for private care. The data was gathered from interviews done with five foster families caring for children in custody in Kouvola. The interviews were done using semi-structured thematic interviews. The data was analysed using a data-based content analysis and thematisation.

According to the study, foster families wish for more support from social workers in the form of more time and frequent contacts with the foster families. The interviewees were content with the supervision of work they had received, but expressed wishes for increased training, more shared weekends with other foster families, and for a peer support group for the children. The study highlighted the importance for clarifying the roles of the social worker and the social instructor. Further study topics include the private care team's vision on the allowance granted for foster families, and the development of peer support.

Keywords: child protection, family care, foster family, forms of support

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Sijaisvanhemmuus osana lastensuojelua	6
2.1 Lastensuojelulaki	6
2.2 Sijaishuolto	8
2.3 Perhehoito	10
3 Aikaisemmat tutkimukset sijaisvanhemmille annettavasta tuesta	12
4 Perheiden valmennus	14
5 Perhehoitajien tukimuodot	17
5.1 Taloudellinen tuki	18
5.2 Työnohjaus ja koulutus.....	20
5.3 Vapaapäivät ja lomat.....	21
5.4 Vertaistukitoiminta	21
6 Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus.....	22
6.1 Tutkimuksen toteutus	22
6.2 Kohderyhmä	23
6.3 Aineiston keruu ja analysointi	24
6.4 Käytännön toteutus	28
7 Sijaisperheiden kokemukset tuesta.....	29
7.1 Taustatiedot perheistä	29
7.2 Taloudellinen tuki	30
7.3 Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tuki	30
7.4 Työnohjaus ja koulutus.....	32
7.5 Vapaapäivät ja lomat.....	33
7.6 Vertaisryhmät ja muualta saatu tuki.....	34
7.7 Tuen tarve ja sen riittävyys.....	35
7.8 Kehittämisehdotukset ja toiveet.....	36
8 Eettisyys ja luotettavuus	39
9 Yhteenveto.....	41
10 Pohdinta ja jatkotutkimusaiheet	45
Taulukot.....	47
Lähteet.....	48

Liite 1 Haastattelukysymykset/teemat

Liite 2 Haastattelupyynnö/saatekirje

Liite 3 Suostumus haastatteluun

1 Johdanto

Lastensuojelussa perhehoito tarkoittaa huostaanotetun lapsen hoidon, kasvatuksen ja muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä sosiaalilautakunnan tehtävään hyväksymässä perheessä (Perhehoitoliitto 2010). Lastensuojelulain muutos 1.1.2012 alkaen tarkoittaa sitä, että perhehoito on laitoshuoltoon nähden ensisijainen sijaishuollon muoto lastensuojelussa (LsL 2011/316, 50 §). Huostaanotettuja lapsia on tähänkin asti pyritty sijoittamaan ensisijaisesti perheisiin, mutta nyt sijoituksille on lastensuojelulain velvoite. Lakimuutoksen myötä lasten perhesijoitusten määrä todennäköisesti kasvaa. Kunnissa tarvitaan uusia sijaisperheitä, ja perheiden valmennukseen, koulutukseen ja tukemiseen on varattava resursseja. Perhehoitajien tukeminen erilaisin tukimuodoin on sijoittavan kunnan tehtävä. Kunnalla tulee olla tietoa perhehoitajien tuen tarpeesta ja riittävällä perhehoitajien tukemisella ylläpitää perhehoidon laatua (Sosiaaliportti 2013).

Vuonna 2011 THL:n tilaston mukaan Suomessa oli huostassa 10 535 lasta. Lähes puolet (49 %) huostassa olleista lapsista on sijoitettuna perheisiin. Näistä sijoituksista sukulais- tai läheisperheiden osuus on noin 11 %. Kouvolan kaupunki oli vuonna 2011 sijoittanut 291 lasta kodin ulkopuolelle. Perhehoidossa näistä lapsista oli 77. (Tilastoraportti 26/2012.)

Kouvolan kaupunki muodostui vuonna 2009 kuuden kunnan yhdistymisen myötä. Tuolloin Anjalankoski, Elimäki, Jaala, Kouvola, Kuusankoski ja Valkeala muodostivat uuden kaupungin, Kouvolan. Kaupunkien yhdistyessä luotiin eri hallintokuntiin uudet organisaatiot, työmenetelmät uudistuivat ja sijaishuollon perhehoidon osalta sosiaalityö yhtenäistyi ja sijaisperheiden kouluttamiseen ja tukemiseen luotiin yhtenäinen käytäntö. Kaupunkien yhdistymisestä on kulunut kohta neljä vuotta, ja siksi on hyvä tutkia sijaisperheiden kokemuksia heidän saamastaan tuesta.

Olen tehnyt ohjaajan työtä lastensuojelulaitoksessa liki 20 vuotta. Työssäni olen seurannut huostaanotettujen lasten siirtymistä laitoksesta perhehoitoon. Olen myös kohdannut lapsia, jotka ovat päätyneet perhehoidosta laitokseen. Sijoitet-

tavien lasten haastavuuden tietäen halusin selvittää, miten sijaisvanhempia tuetaan heidän kasvatustehtävässään. Samalla toivoin saavani tietoa siitä, voinko omassa työssäni olla sijaisperheille avuksi joko lapsen sijoitusta suunniteltaessa tai sijoituksen aikana.

2 Sijaisvanhemmuus osana lastensuojelua

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkiselle vallalle kuuluu velvollisuus tukea perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointia ja yksilöllistä kasvua. Perustuslain säännös sisältää kuntien ja valtion velvollisuuden huolehtia lapsen huoltajille kuuluvien oikeuksien toteutumismahdollisuuksista. Säännös sisältää myös sen periaatteen, että julkisen vallan puuttuminen perheen autonomiaan voi olla vain poikkeuksellinen toimenpide silloin, kun lapsen oikeuksia ei voida muulla tavoin turvata. (Räty 2012, 2)

2.1 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulaki velvoittaa lapsen vanhemmat ja muut huoltajat ensisijaiseen vastuuseen lapsen hyvinvoinnista. Viranomaisten, jotka toimivat lasten ja perheiden kanssa, on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan heille tarpeellista apua riittävän varhain ja ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia järjestämällä heille tarvittavia palveluja ja tukitoimia. (LsL 2007/417, 1§ - 2§.) Lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia voidaan järjestää lapsen lisäksi myös lapsen vanhemmille, huoltajille tai lapsesta huolta pitävillä henkilöillä (Räty 2012, 4). Lapsi – ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä lastensuojelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia (LsL 2010/88, 3§). Lastensuojelun keskeisenä periaatteena ja lastensuojelun tarvetta arvioitaessa sekä lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu (LsL 2007/417, 4 §).

Lastensuojelulaki velvoittaa jokaisen kuntalaisen tekemään ilmoituksen kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, mikäli henkilö saa tiedon lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelutarpeen selvittämistä (LsL 2010/88, 25

§). Lastensuojeluasia tulee vireille hakemuksesta tai kun sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä on vastaanottanut lastensuojeluilmoituksen tai pyynnön lastensuojelutarpeen arvioimiseksi tai lastensuojelu on saanut tiedon mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. Välittömästi lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen sosiaalityöntekijän on arvioitava lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve. Työntekijän on lisäksi viimeistään 7 päivänä ilmoituksesta arvioitava, onko sen johdosta ryhdyttävä lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen. (LsL 2010/88, 26§.)

Lastensuojelutarpeen selvityksen tekee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ja sen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa lastensuojeluasian vireille tulosta. Mikäli selvitys ei anna aihetta lastensuojelutoimenpiteisiin, päättyy lastensuojeluasiakkuus ja siitä ilmoitetaan sekä lapselle että hänen huoltajalleen.

Lastensuojelussa on käytettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, jollei lapsen etu vaadi muuta. Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä ja tukea ja vahvistaa vanhempien kasvatustaitoja ja –mahdollisuuksia. Avohuollon tukitoimia toteutetaan yhteistyössä vanhempien ja lapsen kanssa. (LsL 2007/417, 34 §.) Avohuollon tukitoimia ovat mm. perheen taloudellinen tuki, tukihenkilö tai –perhe, lapsen kuntoutumista tukevat terapia- ja hoitopalvelut, perhetyö, loma- ja virkistystoiminta. Mikäli avohuollon tukitoimet osoittautuvat riittämättömiksi tai puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai lapsi itse vaarantaa vakavasti terveyttään ja kehitystään, lapsi on otettava huostaan ja hänelle on järjestettävä sijaishuolto.

Lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskevat asiat valmistelee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä yhteistyössä toisen sosiaalityöntekijän kanssa. Lapsen oma mielipide on kuultava ja hänelle sekä hänen vanhemmilleen tai huoltajalleen on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen huostaanottopäätöstä. Huostaanoton ja siihen liittyvän sijaishuollon päätöksen tekee kunnan siihen määrännyt viranhaltija, mikäli lapsen huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi ei asiaa vastusta. Jos lapsen huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa huostaanottoa tai sijaishuoltoon sijoittamista, ratkaisee asian hallinto-oikeus. (LsL

2010/88, 41 § - 43§.) Kun lapsi on otettu huostaan, on sosiaalihuollosta vastaavalla taholla oikeus päättää lapsen olinpaikasta sekä hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta (LsL 2007/417, 45§). Huostaanotto on aina väliaikainen toimenpide, ja lastensuojelutoimenpiteiden tavoitteena on ol-tava aina perheen jälleenyhdistäminen eli lapsen palauttaminen takaisin per-heeseensä silloin, kun perheen olosuhteet ovat sellaiset, että lapsi voi sinne palata. Sosiaalihuollon viranomaisilla on velvollisuus tukea lasta ja vanhempia perheen jälleenyhdistämisessä ja pyrkiä siihen myös omilla toimillaan. (Räty 2012, 412.)

Perheen jälleenyhdistämistä ja työskentelyä lapsen kotiuttamisen suuntaan vahvistetaan sijoitetun lapsen vanhemmille tehtävällä vanhemmuutta tukevalla asiakassuunnitelmalla. Asiakassuunnitelman avulla tuetaan lapsen vanhempien kuntoutumista ja heitä kannustetaan kuntouttavien palvelujen ja tuen piiriin. Tarvittaessa vanhempien asiakassuunnitelma laaditaan yhteistyössä muun so-siaalihuollon ja viranomaisten kanssa. Asiakassuunnitelma varmistaa suunni-telmallisen tuen vanhemmille lapsen huostaanoton jälkeen, ja sen avulla turva-taan lapsen mahdollisuus pitää yhteyttä vanhempiinsa sijaishuollon aikana. (Saastamoinen 2010, 86.)

2.2 Sijaishuolto

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lapsen sijaishuolto voi-daan järjestää perhehoitona, laitoshoidon tai muulla lapsen tarpeiden edellyt-tämällä tavalla. (LsL 2010/88, 49§.) Lapsi voidaan väliaikaisesti sijoittaa myös kotiinsa tai vanhempansa tai muun huoltajan hoidettavaksi ja kasvatettavaksi enintään kuuden kuukauden ajaksi. Näin voidaan toimia esimerkiksi silloin kun valmistellaan lapsen palaamista kotiin kodin ulkopuolisen sijoituksen jälkeen. Tällöin voi olla tarkoituksenmukaista, ettei huostaanottoa välittömästi lakkaute-ta, vaikka lapsi kotiutetaankin. Lapsen ja kodin tilanteen seuraamisajasta sovi-taan asiakassuunnitelmassa. Määrätyn ajan kuluessa päätetään siitä, lopete-taanko lapsen huostaanotto vai onko sitä ja kodin ulkopuolista sijoitusta tarkoi-tuksenmukaista jatkaa. (Räty 2012, 407.)

Lastensuojelulain muutos 1.1.2012 merkitsi sitä, että lapsen sijaishuolto tulee järjestää ensisijaisesti perhehoitona. Ennen kuin lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle, on lapsen sukulais- ja lähiverkosto kartoitettava ja selvitettävä, löytyykö sieltä henkilö, jonka luo lapsi voisi mennä asumaan tai joka muutoin voisi osallistua lapsen tukemiseen. Lastensuojelulailla ei kuitenkaan ole säädetty, että lapsen sijoittaminen sukulaisten tai muiden läheisten ihmisten luo olisi ensisijaista, vaan lapsen sijoituspaikasta päätetään aina lapsen edun mukaisesti. Lapsen läheisverkoston kartoittamisen avulla voidaan löytää lapselle läheisiä henkilöitä, jotka voivat sijoituksen aikana tukea lasta ja joihin lapsi voi olla yhteydessä. Näin edistetään lapsen yhteyden säilymistä läheisiin ihmisiin ja hänen biologiseen sukuunsa sekä vahvistetaan lapsen kokemusta jatkuvuudesta. (Saastamoinen 2010,106.)

Sijaishuoltopaikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin, lapsen tarpeisiin, lapsen sisarussuhteiden ja muiden läheisten ihmisten suhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen (LsL 2011/316, 50§). Päätöksen sijaishuoltopaikasta on aina perustuttava lapsen etuun. Sijaishuoltopaikan tulee vastata niihin ongelmiin ja lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeisiin, jotka ovat olleet huostaanoton perusteina. Jos lapselta puuttuu esimerkiksi pysyvä ja läheinen kiintymyssuhde aikuiseen, voitaisiin lapsen tarkoituksiin todennäköisesti parhaiten vastata perhehoidossa, jossa lapsi asuisi yhdessä hänen hoidostaan ja kasvatuksestaan vastaavien aikuisten kanssa. Jossain tilanteissa, esimerkiksi silloin kun lapsi on otettu huostaan päihteidenkäytön tai vakavan rikoskierteen vuoksi, hoito vaatii erityistä ammatillista osaamista. Sijaishuoltopaikan tulee tuolloin olla sellainen, joka pystyy vastaamaan näihin lapsen ongelmiin. Tällainen hoito pystytään usein paremmin takaamaan ammatillisessa perhekodissa tai laitoksessa. (Räty 2012, 410.)

Huostaanotetulla, sijaishuoltopaikkaan sijoitetulla lapsella on oikeus pitää yhteyttä vanhempiinsa ja muihin hänelle läheisiin ihmisiin. Tämä tulee huomioida sijaishuoltopaikkaa valittaessa. Vaikka lapsen vanhemmilla ei ole oikeutta määrätä lapsen sijaishuoltopaikkaa, on huoltajan toiveet kuitenkin tarkoituksenmukaisessa laajuudessaan otettava huomioon lapsen sijaishuoltopaikkaa valittaessa. Mikäli lapselle olisi tarjolla useampia sopivia sijaishuoltopaikkoja, tulisi

hänen sijaishuoltopaikakseen valita se, jonka avulla voi parhaiten toteuttaa lapsen ja hänen vanhempansa välistä yhteydenpitoa. (Räty 2012, 410- 411.)

Lapsen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta on huomioitava sijaishuoltopaikan sopivuutta arvioitaessa. Vanhemmille on Lapsen oikeuksien 14 artiklan mukaan turvattu oikeus lastensa uskonnon- ja omantunnonvapauden ohjaamiseen lapsen kehitystason mukaisesti. Lapsen huoltajilla on oikeus huostaanoton aikana päättää lapsen uskontokunnasta samassa laajuudessa kuin ennen huostaanottoakin. Tämä oikeus taataan lastensuojelulain 45 §:n perusteella, jossa todetaan, ettei viranomaiselle siirry oikeutta päättää lapsen uskonnollisesta kasvatuksesta. Lapsen kielelliset oikeudet puolestaan on turvattu perustuslaissa. (Räty 2012, 413- 414.)

Sijoitettavan lapsen terveydentila tulisi selvittää ennen sijoituspaikan valintaa. Lastensuojelulain 51 §:ssä on kirjattu, että lapsen terveydentila on tutkittava ennen sijaishuoltoon sijoittamista. Tämä säännös turvaa lapselle sijaishuolto- paikan, jossa voidaan turvata ja järjestää lapsen tarvitsema hoito. Lapsen ollessa huostassa sosiaalitoimella on vastuu lapsen terveydenhuollon ja – hoidon järjestämisestä, ja se merkitsee tältä osin myös kustannusvastuuta. Lapsen terveydentilan tutkiminen on lapsen vanhempien toimesta saatettu laiminlyödä tai lapsi voi oirehtia sillä tavoin, että hänen terveydentilansa ja mahdollinen hoidon tarpeensa tulee tutkia ja selvittää. Tutkimusten perusteella lapsen sijaishuolto- paikka saa tietoa lapsen senhetkisestä terveydentilasta ja mahdollisesta hoito- tarpeesta ja näin lapsi saa tarvitsemaansa hoitoa ja huolenpitoa heti sijaishuol- lon alettua. (Räty 2012, 421.)

Lapsen sijoituspaikan huolellinen valinta on erityisen tärkeää, koska lapsen tois- tuvia sijoituksia tulee mahdollisuuksien mukaan välttää. Sijoituspaikkojen vaih- tuminen luo lapselle turvattomuutta ja juurettomuutta, ja se voi vahingoittaa lap- sen kehitystä. Sijoituspaikan huolellisella valinnalla ehkäistään lapsen sijoitus- paikan vaihtuminen, sijoituksen katkeaminen ja luodaan lapsen elämään pysy- vyyttä ja jatkuvuutta. (Saastamoinen 2010, 102.)

2.3 Perhehoito

Lastensuojelulain (2011/316) 50 §:ssä todetaan seuraavasti:

--- laitoshuoltoa järjestetään jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla.

Laki siis velvoittaa sijoittamaan huostaanotetun lapsen ensisijaisesti perhehoitoon. Perhehoidon soveltuvuus tulee etukäteen tarkkaan pohtia jokaisen lapsen kohdalla, sillä on lapsen edun mukaista, ettei sijoituspaikkaa tarvitse vaihtaa kesken sijoituksen. Perhehoito mahdollistaa sijoitetulle lapselle perheenomaisen hoidon, läheiset ihmissuhteet ja edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalista kehitystään (Räty 2012, 434). Perhehoito antaa lapselle turvalliset puitteet, jossa hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa vastataan ja hänen kehitystään tuetaan auttamalla häntä kiintymään hänen itsetuntoaan ja identiteettiään tukemalla (PRIDE- kouluttajan opas 2006 Välivaaran 2010, 17 mukaan).

Perhehoidolla tarkoitetaan lapsen ympärivuorokautisen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella yksityiskodissa eli sijaisperheessä. Lastensuojelussa perhehoitajia kutsutaan usein sijaisvanhemmiksi ja perheestä käytetään sijaisperhe- nimitystä. Perhehoitoa säätelee perhehoitajalaki.

Perhehoitajalla tarkoitetaan henkilöä, joka hoidon järjestämisestä vastaavan kunnan kanssa tekemänsä toimeksiantosopimuksen perusteella antaa kodissaan sosiaalihuoltolain (710/1982) 25 §:ssä tarkoitettua perhehoitoa. Perhehoitajan ja kunnan välisessä toimeksiantosopimuksessa tulee sopia mm. perhehoitajalle maksettavan palkkion määrästä ja suorittamisesta; perhehoidosta ja hoidon käynnistämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sekä perhehoidossa olevan henkilön kalenterikuukausittaisten käyttövarojen maksamisesta; hoidon arvioidusta kestosta; perhehoidossa olevan henkilön oikeuksista, tukitoimista ja harrastustoiminnasta; perhehoitajan oikeudesta vapaaseen, vapaan toteuttamisesta sekä palkkion maksamisesta ja kustannusten korvaamisesta vapaa ajalta ja perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä näiden toteuttamisesta. (Räty 2012, 438.)

Perhehoitajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa. Perhehoitajalaki muuttui vuoden 2012 alussa siten, että perhehoitajaksi aikovan henkilön on suoritettava ennakkovalmennus, ennen kuin hän voi ryhtyä perhehoitajaksi. (Perhehoitajalaki 2011/317, 1 §.)

Perhehoidossa käytettävien tilojen tulee olla siellä annettavalle hoidolle sopivat. Jokaiselle sijoitettavalle lapselle tulee olla mahdollisuus yksityisyyteen ja omaan rauhaan. Perhehoidossa voidaan hoitaa samanaikaisesti enintään neljää henkilöä. Lukumäärään lasketaan mukaan hoitajan kanssa samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset ja muut erityistä hoitoa tai huolenpitoa vaativat henkilöt. Lukumäärä voidaan ylittää ja se voi olla enintään 7 lasta, jos kyse on sisaruksista tai saman perheen jäsenistä. Tällöin toiselta hoitajalta vaaditaan tehtävään soveltuva koulutus ja riittävä kokemus hoito – ja kasvatustehtävistä.

Perhehoitajalain 7§ velvoittaa perhehoidon järjestämisestä vastaavan kunnan vastaamaan perhehoitajalle annettavasta työnohjauksesta ja koulutuksesta. Lain mukaan kunnan on nimettävä perhehoitajalle jokaista hoidettavaa varten vastuutyöntekijä. Lastensuojelussa vastuutyöntekijäksi usein nimetään lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. (Räty 2012, 441.) Kunnan ja perhehoitajan väliseen toimeksiantosopimukseen on kirjattava perhehoitajalle riittävä mahdollisuus saada tukea ja tavata vastuutyöntekijää (Perhehoitajalaki 2011/317, 7 §).

Kun lapsi on päätetty sijoittaa perhehoitoon, hänelle etsitään sellainen koti, joka parhaiten vastaa juuri hänen tarpeisiinsa. Lapsen tarpeet selvitetään kokoamalla kaikki saatavilla olevat lasta koskevat tiedot. Lapsen ikätasoon sopivalla tavalla selvitetään myös lapsen mielipide. Tietojen keruun päämääränä on selvittää, millainen lapsi on, mitä hän on kokenut, millaisia ihmissuhteita hän on luonut ja millaisia erityistarpeita hänellä on. (Ahto & Mikkola 1999, 14.) Lapsen tausta ja aikaisemmat kokemukset ja hänen erityistarpeensa vaikuttavat siihen, millaista tukea lapsi, hänen perhehoitajansa ja hänen vanhempansa sijoituksen aikana tarvitsevat.

3 Aikaisemmat tutkimukset sijaisvanhemmille annettavasta tuesta

Tutkimuksia sijaisvanhemmille annettavasta tuesta ja tuen tarpeesta on tehty vähän. Tarja Janhunen on tehnyt tutkimuksen Helsingin kaupungin sosiaalivieraston perhehoidon sijoitusten muutoksista vuosina 2004 ja 2005. Helsinki sijoittaa sijaisperheisiin vuosittain noin 550 lasta. Tutkimusaikana 61 lapsen sijoitus

oli purkautunut 46 sijaisperheessä. Tutkimuksensa perusteella Janhunen toteaa, että suhteutettuna sijaisperhesijoitusten kokonaismäärään sijoitusten katkeamismäärä on pieni. Sijoitusten katkeamisen aloitteentekijänä Janhusen tutkimusaineistossa oli lähes aina sijaisvanhempi. Sijoitusten katkeamiseen ei useinkaan ollut yhtä selkeää syytä vaan se saattoi päättyä mm. sijaisvanhemman väsymiseen, lapsen oireiluun, sijaisvanhemman omiin ongelmiin (päihde- ja mielenterveysongelmat). (Janhunen 2008, 127 – 131.)

Sijaisvanhempien tuen tarvetta ja tuen saamista on sivuttu sijaisvanhemmuudesta tehdyissä tutkimuksissa. Tutkimusten mukaan sijaisvanhemmat kokevat, etteivät he saa tarpeeksi tukea. Sijaisperheet kokevat sosiaalityöntekijöiden vaihtumisen ja työntekijöiden tavoitettavuuden olevan vaikeaa. Sijaisvanhemmat toivovat sosiaalityöntekijöiltä aktiivista yhteydenpitoa, enemmän aikaa tutustua lapseen ja perheeseen sekä arvostusta ja ymmärrystä sijaisvanhempien tekemää työtä kohtaan. Sijaisvanhemmat toivoivat myös parempaa tiedottamista, selkeitä ohjeita ja yhtenäisiä käytäntöjä kunnissa mm. perhehoidon maksuissa. (Janhunen 2008, 137.)

Janhusen tutkimuksen mukaan purkautuneissa sijoituksissa sijaisvanhemmat olivat tyytymättömiä ja pettyneitä saamansa tuen määrään ja laatuun. Perheitä oli tuettu mm. seuraavin tukitoimin: koulutukset, työnohjaus, tukiperhe- ja loma-toiminta, sijaisvanhempien vertais- ja pienryhmät, lapsen terapia, vanhempainohjanta ja kriisityö. Tuen tarjonta vaihteli perhekohtaisesti. Tutkituista 61 perheestä 4 oli sellaisia, jotka eivät olleet ottaneet tarjottua tukea vastaan. Janhunen toteaa, että sekä sijaisvanhempien että sosiaalityöntekijöiden tulisi oppia paremmin tunnistamaan sijaisperheen avun ja tuen tarve ja etsiä ja tarjota apua ajoissa. (Janhunen 2008, 137 – 140.)

Anna Mehtonen (2008) on pro gradu – tutkielmassaan tutkinut perhehoitajien kokemuksia saamastaan tuesta. Mehtosen pro gradu –tutkielman tutkimustehtävänä oli: millaista tukea perhehoitajat saavat sijoittajakunnan sosiaalitoimelta sijaisvanhemmuuteensa. Kaikkien haastateltujen mielestä lapsen sijoitus perheeseen oli tapahtunut melko nopeasti. Sijaisvanhemmillä oli ollut vain vähän tai ei ollenkaan tietoa sijaisvanhemmuudesta heidän ryhtyessään sijaisvanhemmiksi. Sosiaalityön organisaatio ja lastensuojelun ja sijaishuollon kenttä oli

ollut sijaisvanhemmille entuudestaan tuntematon. Vanhemmilla ei ollut sijoituksen alussa selkeää kuvaa siitä, keneltä he voivat tarvittaessa pyytää apua. He olisivat toivoneet saavansa tietoa lapsen fyysisestä ja psyykkisestä terveydentilasta ja mahdollisista oppimisvaikeuksista. Sijaisvanhemmat kokivat, että tiedonsaanti heidän oikeuksistaan, palkkioistaan jne. oli heidän oman aktiivisuutensa varassa. Sijaisvanhemmat toivoivat saavansa ammattihenkilöiltä tukea, tietoa ja neuvontaa sijaisvanhemmuuteen liittyvissä asioissa. (Mehtonen 2008, 62 -71.)

Anna Mehtosen haastattelemat perheet pitivät hyvänä sitä, että sijaisvanhemmilla olisi mahdollisuus jäädä kotiin sijoituksen alkuvaiheessa. Perheet kokivat lapselle järjestetyn tukiperheen myös hyvänä tukena. Sijoitetun lapsen ollessa tukiperheessä sijaisvanhemmat pystyivät keskittymään biologisiin lapsiinsa, jotka muutoin saattoivat jäädä syrjään. Sijaisvanhemmat katsoivat tukiperheen antavan sijaislapselle tärkeitä sosiaalisia suhteita, joita ilman lapsi saattaa usein jäädä. Sijaisvanhemmat toivoivat sijais- ja syntymäperheiden ja muiden tahojen yhteisiä tapaamisia järjestettävän useammin. Sijaisvanhemmat kokivat vertais-tuen merkityksen suurena. (Mehtonen 2008, 62 – 71.)

Sijaisvanhemmat kokivat saamansa taloudellisen tuen liian pieneksi. Haastatellut perheet eivät olleet ryhtyneet sijaisperheiksi rahan vuoksi, mutta heidän mielestään perhehoitajille maksettavat palkkiot ja kulukorvaukset ovat liian pieniä suhteessa työn vaativuuteen ja määrään. (Mehtonen 2008, 73.)

Anna Mehtosen haastattelemat vanhemmat toivoivat tukea myös sijoitettujen lasten biologisille vanhemmille. Sijaisvanhemmat saattavat joutua tukemaan lapsen biologisia vanhempia ja heidän on asetettava rajoja lasten sukulaisille. (Mehtonen 2008, 74.)

4 Perheiden valmennus

Lapsen sijaisperheeseen sijoittama kunta on velvoitettu tukemaan sijaisperheitä erilaisin tavoin. Sijaisvanhemmuus on vaativa tehtävä, joka edellyttää ennakkovalmentautumista. Sijaisvanhemmaksi ryhtyvillä tulisi ennen tehtävään ryhty-

mistä olla parisuhde vakaalla pohjalla, omat menetykset käsiteltyinä ja riittävästi tietoa sijaisvanhemmuudesta ja tukea saatavilla. (Välivaara 2010, 22.) Perhehoitajalain muutos vuoden 2012 alusta velvoittaa perhehoitajaksi aikovaa henkilöä suorittamaan ennakkovalmennuksen ennen kuin hän voi ryhtyä perhehoitajaksi (Perhehoitajalaki 2011/317, 1§). Aikaisempi perhehoitajalaki (1992/312, 1§) edellytti perhehoitajalta tehtävään soveltuvaa koulutusta, kokemusta tai sellaisia henkilökohtaisia ominaisuuksia, joiden perusteella henkilö on sopiva antamaan perhehoitoa. Etukäteisvalmennus oli sijaisperheeksi ryhtyvälle perheelle vapaaehtoista.

PRIDE- valmennus

Lastensuojelun perhehoitajaksi haluaville vanhemmille annetaan ennakkovalmennusta ennen kuin perheeseen sijoitetaan lapsia. Pelastakaa lapset ry ja Perhehoitoliitto ry ostivat vuonna 1994 sijais- tai adoptiovanhemmuutta harkitseville tarkoitettua ryhmämuotoista valmennuskurssia, PRIDE –ohjelman, Amerikasta Suomeen. PRIDE-ohjelman käyttöoikeus ja ylläpito on ollut vuodesta 1998 lähtien Pesäpuu ry:llä. (Bäck- Kiianmaa & Hakkarainen 2008, 122.) Valmennuksen kautta vanhemmat saavat tietoa mm. sijaisvanhemmuuden haasteista. Vuoden 2012 alussa tulleen lastensuojelulain (LsL 2011/316, 50 §) muutoksen myötä ennakkovalmennus on tullut pakolliseksi perhehoitajaksi ryhtyville.

PRIDE-valmennus, jossa toinen kouluttaja on kokenut sijaisvanhempi, on palautteiden mukaan ollut tulevista sijaisvanhemmista tärkeää. Ennakkovalmennus ei yksin riitä takaamaan sijoituksen onnistumista. Valmennus antaa perheelle riittävät tiedot ja valmiudet tehdä päätöksen sijaisperheeksi alkamisesta. Lapsen ja perheen tarvitsemista tukitoimista on tehtävä suunnitelma, jotta perhe saa riittävät resurssit vastataksaan sijoitettujen lasten tarpeisiin. (Bäck- Kiianmaa 2010, 8.)

PRIDE- ohjelman lähtökohta on se, että valmennuksen tulee tapahtua, ennen kuin perhe ryhtyy sijaisperheeksi tai tekee päätöksen sijaisperheeksi ryhtymisestä. Perheen tulisi osallistua valmennukseen miettien omia valmiuksiaan ja halukkuuttaan sijaisvanhempana toimimiseen. Valmennusaika antaa mahdolli-

suuden valmistautua tunnetasolla sijaisvanhemmuuteen ja sen tuomiin moniin tunteisiin. Valmennuksessa käytetään erilaisia harjoituksia, joiden avulla voi eläytyä sijoitetun lapsen, sijaisvanhemman sekä lapsen biologisen vanhemman tilanteeseen ja tunteisiin. Valmennettavat käyvät myös läpi omia elämäkokemuksiaan, jotka liittyvät perhehoitoon. Valmennuksen aikana tulisi tunnistaa ja tiedostaa omia asenteitaan, tunteitaan ja suhtautumistapojaan kohdata sijoitetun lapsen vanhemmat ja tehdä heidän kanssaan yhteistyötä. (Bäck-Kiianmaa & Hakkarainen 2008, 121 – 124.)

PRIDE-valmennukseen kokoonnutaan 8-9 kertaa ja tapaamisten aiheina ovat 1) Lapsen oikeus perheeseen – perheen oikeus valmennukseen 2) Lapsen oikeus pysyvyyteen ja jatkuvuuteen – perheen oikeus tiimiin 3) Lapselle lupa kiintyä 4) Lapsen mahdollisuus selviytyä menetyksistä 5) Lapsen oikeus perhesuhteisiin 6) Lapsen oikeus hoivaan, huolenpitoon ja turvallisiin rajoihin 7) Tietoa ja kokemuksia perhehoidosta ja adoptiosta. Tämä on tapaaminen, jossa on perhehoidon ja adoption asiantuntijoista koottu paneeli. Osallistujilla on mahdollisuus kutsua sukulaisiaan tai muuta lähiverkostoaan kuulemaan ja kysymään perhehoidosta. 8) Muutokseen valmistautuminen 9) Perhehoitajan asema. (Pesäpuu ry.)

Päätös sijaisvanhemmaksi alkamiseen tehdään vasta valmennuksen loputtua ja se perustuu saatuun tietoon ja arviointiin omista valmiuksista. Päätös sijaisvanhemmaksi ryhtymisestä tulee olla tietoinen päätös (Bäck-Kiianmaa & Hakkarainen 2008, 121 – 124).

Nykyisen Kouvolan vanhoista kunnista vain Kouvolan kaupunki valmensi sijaisperheitä PRIDE-menetelmällä. Kuntien yhdistymisen jälkeen, vuonna 2009, Kouvola aloitettiin säännöllinen valmennus sijaisvanhemmiksi haluaville. Sijaisvanhempien valmennus Kouvola tapahtuu Pesäpuu ry:n PRIDE-menetelmällä. Sijaisvanhemmiksi haluaville ja koulutukseen hakeville vanhemmille tehdään alkuhaastattelu ennen koulutuksen alkamista. Koulutukseen ei välttämättä hyväksytä kaikkia halukkaita. Koulutukseen pääsemisen esteinä ovat mm. vanhemman vaikea sairaus, haastava lastensuojeluasiakkuus nuorena tai omien lasten kanssa, ikä (liian nuori tai vanha) tai jos on jo toiminut sijaisperheenä ilman koulutusta. Koulutuksen puolivälissä perheeseen tehdään koti-

käynti ja loppuarviointi tehdään joko perheen kotona tai sijaishuollon tiloissa. Koulutuskertoja Kouvolassa on tilanteesta riippuen 8- 9. Joskus 2 viimeistä koulutuskertaa yhdistetään. Kouvolan sijaisperheistä on tiedot sijaishuollon ylläpitämässä sijaisperhepankissa, ja mikäli perhe sekä kouluttajat ovat koulutuksen jälkeen yhtä mieltä siitä, että perhe sopii sijaisperheeksi, merkitään uusi perhe sijaisperhepankkiin. Sijaishuollon perhehoidon tiimi tekee perheeseen vielä kotikäynnin ennen kuin perheeseen sijoitetaan lapsia.

5 Perhehoitajien tukimuodot

Perhehoitajille maksettavista palkkioista, oikeudesta vapaaseen ja annettavista tukitoimista säädetään perhehoitajalaissa. Perhehoitajalain 2011/317, 7 §:n mukaisia tukitoimia ovat perhehoitajalle annettava valmennus, työnohjaus ja koulutus. Perhehoidon järjestämisestä vastaava kunta vastaa perhehoitajalle annettavasta tarvittavasta työnohjauksesta ja koulutuksesta. Perhehoitajalain mukaan kunnan on nimettävä jokaiselle perhehoitoon sijoitetulle hoidettavalle vastuutyöntekijä, jonka tehtävänä on järjestää perhehoitajalle tukea ja koulutusta. Vastuutyöntekijäksi nimetään usein lapsen asioita hoitava sosiaalityöntekijä. Vastuutyöntekijäksi voidaan nimetä myös muu riittävän koulutuksen saanut lastensuojelun työntekijä, esimerkiksi sijaishuollossa toimiva sosiaaliohjaaja.

Toimeksiantosopimukseen on kirjattava perhehoitajalle riittävä mahdollisuus saada tukea ja tavata vastuutyöntekijää. Sijoittavan kunnan on mahdollistettava perhehoitajan vapaapäivät ja lomat ja maksettava perhehoitajalle riittävä palkkio. Perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä näiden toteuttamisesta tulee sopia toimeksiantosopimuksessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011.)

Sijaisperheiden riittävän tukemisen edellytyksenä ovat kunnossa olevat perhehoidon rakenteet, sijoittajien työn riittävä resursointi ja ammattitaitoiset työntekijät. Sijaisperheiden tukemisessa tulee huomioida sijoitettujen ja perheiden yksilölliset tarpeet. Kaikki lapset ja perheet eivät tarvitse samanlaisia palveluja, vaan palvelut tulee räätälöidä kunkin tarpeiden mukaan. (Ketola 2008, 46.)

5.1 Taloudellinen tuki

Sijoittajakunta maksaa perhehoitajille hoitopalkkiota, joka perustuu hoitoon käytettävään aikaan ja hoidon vaativuuteen. Hoitopalkkio on veronalaista tuloa. Perhehoitajien vähimmäispalkkio on määritelty perhehoitolaissa. Vuonna 2013 lain määräämä vähimmäismäärä hoidossa olevaa kohden on 668,13 euroa kuukaudessa (Sosiaaliportti 2013). Perhehoitajien palkkiota määriteltäessä tulisi huomioida sijoitettujen lasten erityishoidon tarpeet. Mikäli sijoitus vaatii toisen perhehoitajan kotiin jäämistä, tulisi hoitopalkkion mahdollistaa vanhemman jääminen kokopäiväiseksi hoitajaksi. (Ketola 2008, 53 – 54.)

Hoitopalkkio, jonka Kouvolan kaupunki maksoi perhehoitajille vuonna 2012, oli 650 € kuukaudessa, mikäli toimeksiantosopimus tehtiin 1.1.2012 jälkeen. Jos toimeksiantosopimus oli tehty ennen 1.1.2012, maksettiin alle kolmevuotiaan lapsen hoidosta 717 € kuukaudessa ja 3- 17-vuotiaan lapsen hoidosta 650 € kuukaudessa. (Lapsiperhepalvelut Kouvola 2012.)

Kulukorvaus on todellisten kustannusten mukainen korvaus perhehoidossa olevan henkilön hoidosta ja ylläpidosta aiheutuvista kustannuksista. Kulukorvaus maksetaan perhehoitajalle hoitopalkkion lisäksi. Kulukorvauksen tarkoituksena on korvata perhehoidossa olevan henkilön ravinnosta, asumisesta, harrastuksista, henkilökohtaisista tarpeista ja muusta elatuksesta aiheutuvat tavanomaiset menot sekä ne tavanomaiset terveydenhuollon kustannukset, joita muun lainsäädännön nojalla ei korvata. Kulukorvaus sisältää perhehoitoon sijoitetulle lapselle tai nuorelle hänen omaan käyttöön annettavat käyttövarat. Kulukorvauksen vähimmäismäärä vuonna 2013 on 401,87 € hoidossa olevaa lasta kohden. Perhehoidossa olevan henkilön yksilöllisestä tarpeesta johtuvat terapian tai terveydenhuollon kustannukset korvataan perhehoitajalle, mikäli niitä ei muun lainsäädännön mukaan korvata. Lisäksi tiettyyn rajaan saakka voidaan korvata perhehoidossa olevan henkilön lomavietosta johtuvat tai erityisten harrastusten tai harrastusvälineiden aiheuttamat ja muut jatkuvaluonteiset tai kertakaikkiset erityiset kustannukset. (Sosiaaliportti 2013.)

Kouvolan kaupungilla kulukorvaus vuonna 2012 oli 0- 6-vuotiaan lapsen kohdalla 410 € kuukaudessa, 7- 15- vuotiaan lapsen kohdalla 465 € kuukaudessa ja

16- 17- vuotiaan hoidosta maksettava kulukorvaus oli 560 € kuukaudessa. Eri-tyistä hoitoa ja huolenpitoa tarvitsevasta lapsesta ja nuoresta on perheille maksettu lisäpalkkio lapsen hoidon vaativuuden perusteella. Sijoitetun lapsen lapsi-lisiä maksetaan suoraan perhehoitajalle. (Lapsiperhepalvelut Kouvola 2012.)

Käynnistämiskorvaus maksetaan sijaisperheelle perhehoidon käynnistämises-tä aiheutuvista tarpeellisista hankinnoista. Käynnistämiskorvaus kattaa mm. huonekaluhankinnat ja alkuvaiheen ansionmenetyksen. Vuonna 2013 käynnis-tämiskorvaus on enimmillään 2854,02 euroa perhehoidossa olevaa henkilöä kohti. (Sosiaaliportti 2013.)

Käynnistämiskorvaus on tarkoitettu lapsen todellisiin, tarpeellisiksi katsottaviin alkuhankintoihin ensimmäisen puolen vuoden aikana. Tällaisia tarpeellisia alku-hankintoja voivat olla esimerkiksi lapsen tarvitsemat huonekalut. Käynnistämiskorvaus on Kouvolaissa vuonna 2012 ollut 1000 euroa. Tämän summan ylime-nevistä hankinnoista on neuvoteltu sosiaalityöntekijän kanssa ja suurimmillaan käynnistämiskorvaus on voinut olla 2760 euroa. Mikäli perhehoito on päättynyt alle 4 vuodessa, käynnistämiskorvauksen vuosipoistona on perhehoitosopimuk-sen mukaan laskettu 25% vuodessa. Perhe on siis tällöin korvannut sosiaalitoi-melle takaisin osan hankkimiensa kalusteiden tai tarvikkeiden hinnasta. (Lapsi-perhepalvelut Kouvola 2012.)

Ansionmenetykskorvaus on Kouvolan kaupungin maksama tuki perhehoitajal-le, joka ei ole ansiotyössä. Vuonna 2012 ansionmenetykskorvaus oli 1.1.2011 alkaen toimeksiantosopimuksen tehneelle perhehoitajalle 500 € alle 3-vuotiaasta lapsesta ja 3- 17-vuotiaasta lapsesta 250 € kuukaudessa. Mikäli toi-meksiantosopimus oli tehty ennen 1.1.2012, maksettiin ansionmenetykskorvaus-ta alle kolmevuotiaasta lapsesta 433 € kuukaudessa ja 3- 17-vuotiaasta lapses-ta 250 € kuukaudessa. (Lapsiperhepalvelut Kouvola 2012.)

Harrasteraha on Kouvolaissa sijoitetulle lapselle vuosittain maksettava taloudel-linen tuki. Harrasterahan määrä vaihteli vuonna 2012 lapsen iästä riippuen 101 euron ja 504 euron välillä. Kulukorvaukseen ja harrasterahaan sisältyvät mm. passi, mopokortti, peruskouluun liittyvät koulumatkat ja koulutarvikkeet sekä liikuntavälineiden hankinta. (Lapsiperhepalvelut Kouvola 2012.)

Lääkkeistä ja terveydenhoitokuluista on Kouvolassa maksettu sijaisperheille korvauksia. Terveydenhoitokulut ja reseptilääkkeet korvataan julkisen terveydenhuollon kustannusten mukaisesti ilman omavastuuta. Korvattavuus on edellyttänyt julkisen terveydenhuollon käyttöä. Lapsen terapioiden korvattavuudesta on aina erikseen neuvoteltava sosiaalityöntekijän kanssa. Terapiapalveluissakin suositellaan käyttämään ensisijaisesti julkisen terveydenhuollon palveluja. Lapsen kuljettamisesta vanhemmille maksetaan Kelan käytännön mukaisesti 0,20 €/km. Sijaisvanhemmille on korvattu vanhempien tai muiden läheisten tapaamisista aiheutuvat matkakulut. Lapsen sairaudesta tai terapiasta johtuvat kuljetuskustannukset on korvattu siltä osin kun Kela ei ole niitä korvannut. Koulumatkoista on korvattu 40 € kuukaudessa ylittävä osa. Alle 18- vuotiaan lapsen peruskoulun jälkeisistä opinnoista on maksettujen kuittien mukaisesti korvattu lukukausimaksu ja välttämättömät oppimateriaalikustannukset. Opiskelukustannukset korvataan vain yhteen ammattitutkintoon. (Lapsiperhepalvelut Kouvola 2012.)

5.2 Työnohjaus ja koulutus

Lapsen sijaisperheeseen sijoittavan kunnan tehtävä on mahdollistaa perhehoitajalle työnohjaus. Työnohjaus turvaa perhehoitajan jaksamista. Työnohjausta voidaan järjestää yksilötyönohjauksena tai ryhmätyönohjauksena. Ryhmätyönohjaus antaa mahdollisuuden kokemusten jakamiseen ja toimii samalla vertaisryhmänä. Työnohjaajalla tulisi olla kokemusta perhehoitoon liittyvistä asioista. Sijoittava sosiaalityöntekijä ei ole paras mahdollinen työnohjaaja sijaisperheelle, koska sosiaalityöntekijä on sijaisperheen toimintaa ja sijoituksen sujumista valvovan organisaation edustaja. Työnohjaustarve vaihtelee sijoituksen ja lapsen kehityksen eri vaiheissa. Sijoituksen alkuvaiheessa työnohjaus voi auttaa kiintymyssuhteen luomisessa hoitajan ja hoidettavan välillä. (Ketola 2008, 49 -50.) Kouvolan kaupungin sijaisperheet saavat työnohjauksen Kouvolan kasvatus- ja perheneuvolasta.

Perhehoidon ja perhehoitajien koulutus on organisoimatonta. Koulutusten sisällöistä tai niiden tiheydestä ei ole erikseen laissa säädetty, vaan jokainen kunta järjestää perhehoitajilleen koulutusta omien resurssiensa mukaan. Sijaisperheiden täydennyskoulutusta järjestettäessä tulisi huomioida molempien sijaisvan-

hempien osallistumismahdollisuus. Tämä vaatii sijaislasten hoidon järjestämistä koulutuksen ajaksi.

Koulutustarjonnan tulee vastata eri elämäntilanteissa olevien perhehoitajien ja sijoitettavien tarpeisiin. Sijoittajien tulisi mahdollistaa perhehoitajien osallistuminen täydennyskoulutuksiin ja jopa edellyttää sitä tarvittaessa. Täydennyskoulutus antaa parhaimmillaan perhehoitajille tärkeää tietoa ja käytännön toimintavälineitä sijoitetun hyvään hoitoon. (Ketola 2008, 49.)

5.3 Vapaapäivät ja lomat

Perhehoitajalaki takaa perhehoitajalle yhden vapaapäivän kuukaudessa jokaista sellaista kalenterikuukautta kohden, jona hän on toiminut vähintään 14 vrk perhehoitajana toimeksiantosopimuksen perusteella. Vapaapäivän mahdollistaminen on sijoittajan vastuulla ja kustannettava. Vapaan pitäminen on tärkeää sijaisvanhempien jaksamisen kannalta. Perhehoitajan vapaan toteuttamismalleja ja mahdollisuuksia mietittäessä tulee huomioida perheiden ja sijoitettujen lasten yksilölliset tarpeet. Vapaista tulee sopia toimeksiantosopimuksen yhteydessä ja asiakassuunnitelmapalavereissa. Ketola esittelee artikkelissaan 7 erilaista tapaa perhehoitajien lomitusmalleista. Yleisin on sukulaisen käyttö sijaisina. Muita sijaisia ovat toiset sijaisperheet, laitokset tai ammatilliset perhekodit. Kesällä lapset voivat osallistua Lasten kesä ry:n järjestämille kesäleireille. Kunta voi järjestää sijaisperheeseen kodinhoitajan tai muun sijaisen tai yksityisen lomituspalvelun tuottajan perheen vapaiden sijaistamiseen. (Ketola 2008, 52 – 53.) Sijaisperheistä läheskään kaikki eivät halua pitää heille lain suomina vapaapäiviä. Mikäli perhe ei pidä vapaapäiviään, korvataan vapaapäivät heille rahana.

5.4 Vertaistukitoiminta

Vertaistuki antaa samankaltaisessa tilanteessa oleville ihmisille mahdollisuuden jakaa kokemuksiaan ja saada oppia toisiltaan. Perhehoidossa vertaistukea tarvitaan haasteellisten ja vaikeiden asioiden jakamiseen. Omien kokemusten ja tunteiden jakaminen vertaisten kanssa helpottaa ja estää uupumista. (Perhehoitoliitto 2013.) Vertaistuki on perhehoitajien mielestä yksi keskeisimmistä tukemisen muodoista. Vertaisryhmän vahvuutena pidetään yhdenvertaisuutta. Vertaisryhmiä vetävät kokeneet, koulutetut vertaisryhmäohjaajat. Koulutusta ryhmien

vetämiseen antaa Perhehoitoliitto. Vertaisryhmät on koettu erittäin tarpeellisiksi sijoituksen alussa, jolloin sijaisperheen oma arki muotoutuu uudella tavalla. Vertaisryhmiä voidaan muodostaa erilaisilla teemoilla kuten murrosikäisiä tai oppimishäiriöisiä lapsia hoitaville perhehoitajille. (Ketola 2008, 50 – 51.)

Perhehoitoliiton alaiset jäsenyhdistykset järjestävät vertaistukitoimintaa usealla eri paikkakunnalla. Monet kaupungit tarjoavat tilat vertaistukiryhmien kokoontumiseen. Vertaistukiryhmät voivat olla avoimia tai suljettuja. Kymenlaakson perhehoitajat ry:llä on avoimet vertaistukiryhmät Kotkassa ja Kouvolassa. Kotkassa toimii myös avoin lasten vertaistukiryhmä.

6 Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus

Kuuden kunnan yhdistyttyä vuonna 2009 Kouvolan kaupungiksi yhdistyivät myös sijaishuollon toimintamuodot. Ennen vuotta 2009 kukin kunta oli tukenut sijaisperheitään omalla tavallaan. Uudessa Kouvolassa sijaisperheille maksettavat palkkiot yhtenäistettiin ja perheiden säännöllinen valmennus aloitettiin. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää Kouvolan kaupungin sijaisvanhemmilta, millaista tukea he saavat Kouvolan kaupungilta ja millaista tukea he itse kokevat tarvitsevansa omassa työssään.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat: 1. Onko perhe saanut ennakkovalmennusta ennen sijaisperheeksi ryhtymistään? 2. Mitä tukea sijaisperheet ovat saaneet kunnalta? 3. Miten perheet ovat kokeneet saamansa tuen? 4. Miten perheiden tukemista voitaisiin kehittää?

6.1 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen. Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat kysely, haastattelu, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Näitä menetelmiä voidaan käyttää rinnan, vaihtoehtoisesti tai eri tavoin yhdistettynä tutkittavan ongelman ja tutkimusresurssien mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71.) Kvalitatiivisella tutkimuksella tuotetaan tietoa ihmisten terveyteen ja elämään

liittyvästä todellisuudesta, yksilöiden, yhteisöjen ja kulttuurien näkökulmasta. Oman tutkimukseni tarkoituksena oli saada sijaisvanhemmilta kokemuksellista tietoa sijaisvanhemmuuden tukemisesta. Tuomen ja Sarajärven mukaan kun halutaan tietää, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii niin kuin toimii, on järkevintä kysyä sitä häneltä. Tämän vuoksi valitsin tiedonkeruumenetelmäksi haastattelun. Tuomen ja Sarajärven mukaan haastattelun etuna on joustavuus: haastattelijalla voi tilanteessa toistaa kysymyksen, tarkentaa sitä, oikaista väärinkäsityksiä ja käydä keskusteluita tiedonantajan kanssa. Samanlaista mahdollisuutta ei ole esimerkiksi postin kautta suoritetussa lomakekyselyssä. Haastattelussa kysymykset voidaan esittää tutkijan haluamassa järjestyksessä. Haastattelussa on tärkeintä saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta. Haastattelu sovitaan yleensä henkilökohtaisesti ja tällöin tiedonantajat luvan annettuaan harvoin kieltäytyvät haastattelusta tai kieltävät haastattelunsa käytön tutkimusaineistona. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73- 74.)

6.2 Kohderyhmä

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat sijaisperheet, joihin Kouvolan kaupungin perusturvan sijaishuolto on sijoittanut huostaanottamiaan lapsia. Laadullisen tutkimuksen tekijöitä askarruttaa usein, kuinka paljon aineistoa tulee kerätä, jotta tutkimus olisi tieteellistä, yleistettävissä. Käytännössä tiedonantajien määrän ratkaisee usein käytettävissä olevat tutkimusresurssit. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85.) Tutkimusaineiston keräämiseen käytettiin haastattelumenetelmää, koska haluttiin saada kokemukseräistä tietoa suoraan tutkittavilta. Tutkimuksen tiedonantajien riittäväksi määräksi määriteltiin 4- 6 perhettä. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin vaan niissä pyritään kuvaamaan ilmiötä tai tapahtumaa. Siksi laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että ne henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät asiasta mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta siitä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85.) Haastateltavat perheet valittiin tarkoituksenmukaisella otannalla. Tarkoituksenmukainen otanta tarkoittaa sitä, että tutkija valitsee tiedonantajikseen sellaisia, jotka tietävät asiasta paljon tai joilla on siitä paljon kokemusta (Kankkunen & Vehviläinen - Julkunen 2010, 85).

6.3 Aineiston keruu ja analysointi

Aineiston keruu on suoritettu teemahaastattelun eli puolistrukturoidun haastattelun menetelmällä. Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen tai tutkimustehtävän mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Teemahaastattelumenetelmää käytettäessä tutkija laatii valmiit teemat tai keskustelun aihepiirit. Haastattelun toteutusta ei ole kokonaan strukturoitu vaan kysymysten järjestys voi vaihdella tai niiden muotoiluun voi haastattelutilanteessa tulla täsmennyksiä. (Kankkunen & Vehviläinen – Julkunen 2010, 97.) Teemahaastatteluun päädyttiin, koska tutkimuksen aihe on rajattu sijaisperheiden tukemiseen ja siitä on haluttu kerätä kokemusperäistä tietoa suoraan sijaisperheiltä. Teemahaastattelumenetelmää käytettäessä voi etukäteen pohtia sijaisperheiden tukeen liittyvät tärkeät teemat, jotka haastattelussa otetaan esille ja samalla pystyy tekemään aiheeseen liittyviä tarkentavia kysymyksiä. Haastattelun onnistumisen kannalta olisi tärkeää, että haastateltavat saisivat haastattelukysymykset, teemat tai ainakin haastattelun aiheen tietoonsa etukäteen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Perheet, jotka ilmoittivat halukkuutensa haastatteluun, olivat haastattelupyyntökirjeessä saaneet tiedon haastattelun aiheesta. Puhelimitse haastatteluajoista perheiden kanssa sovittaessa, niillä oli mahdollisuus vielä tarkentaa aihetta ja saada tietoa haastattelun tarkoituksesta.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa perusanalyysimenetelmä on usein sisällönanalyysi (Kankkunen & Vehviläinen – Julkunen 2010, 131). Sisällönanalyysin avulla tutkijan on mahdollista analysoida erilaisia aineistoja ja samalla kuvata niitä. Sisällönanalyysillä tavoitetaan merkityksiä, seurauksia ja sisältöjä. (Kankkunen & Vehviläinen – Julkunen 2010, 133 – 134.) Laadullisen tutkimuksen aineistosta saattaa löytyä paljon tutkijaa kiinnostavia aiheita. Tämän vuoksi tutkijan on tarkkaan pidettävä mielessään tutkimukselleen asettamansa tutkimuskysymykset ja poimia aineistostaan vain näihin nimenomaisiin tutkimuskysymyksiin vastauksia antava aineisto.

Aineiston litteroinnilla tai koodaamisella tarkoitetaan sitä, että tutkija käy läpi aineistonsa ja merkitsee ne asiat, jotka sisältyvät hänen kiinnostukseensa. Tämän jälkeen hän jättää kaiken muun aineiston pois tutkimuksestaan ja kerää

merkityt asiat yhteen ja erilleen muusta aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92.)

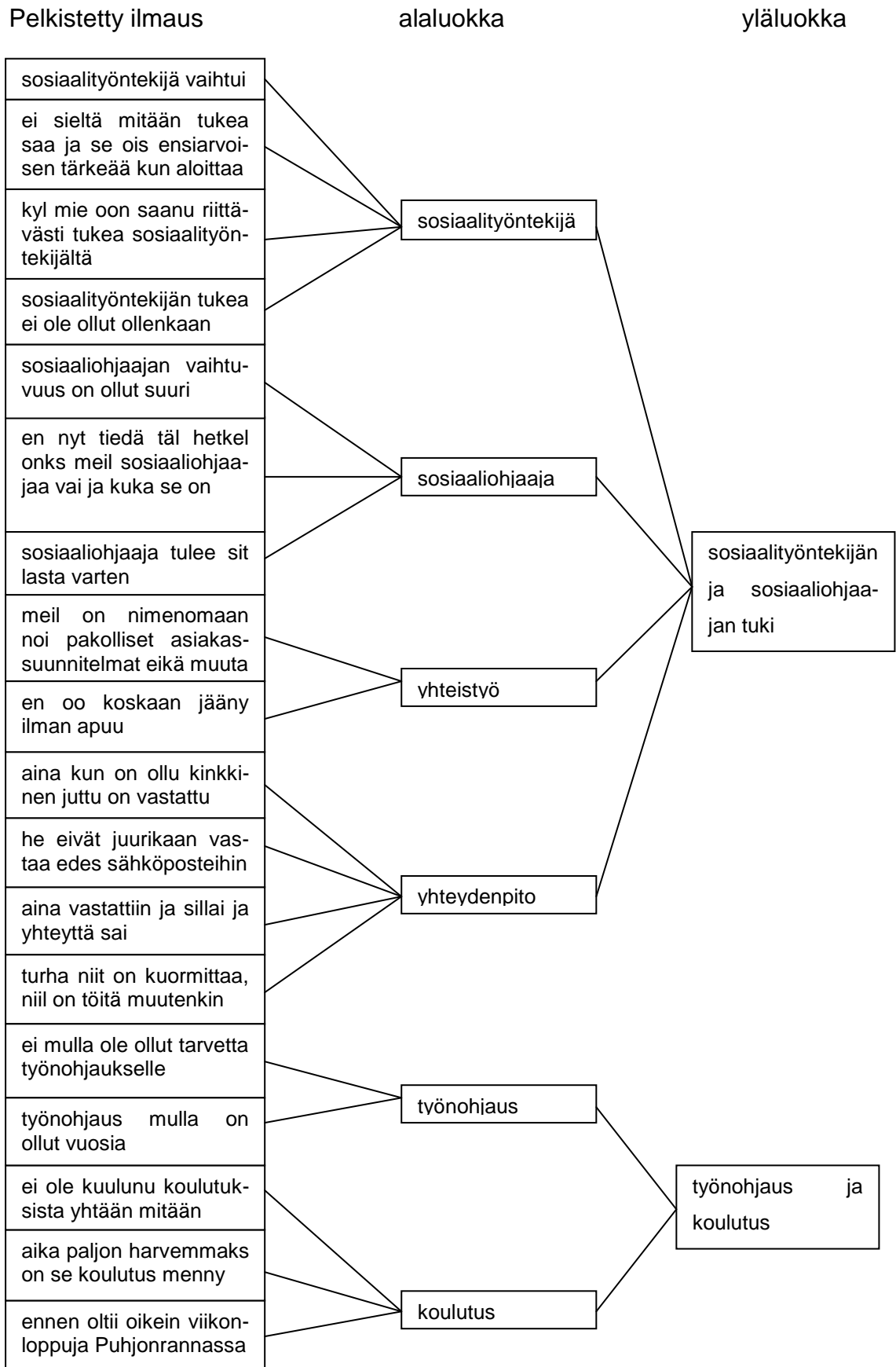
Litteroinnin jälkeen tehdään laadullisessa analyysissä aineiston luokittelu, teemoittelu tai tyypittely. Luokittelua pidetään Tuomen ja Sarajärven (2009, 93) mukaan yksinkertaisimpana aineiston järjestämisen muotona. Aineistosta määritellään luokkia ja lasketaan, kuinka monta kertaa jokainen luokka esiintyy aineistossa. Luokitellusta aineistosta voidaan muodostaa taulukko. Teemoittelussa puolestaan painottuu se, mitä kustakin teemasta on sanottu. Siinä aineisto pilkotaan ja ryhmitellään erilaisten aihepiirien mukaan. Tämä mahdollistaa tiettyjen teemojen vertailun esiintymisen aineistossa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.)

Sisällönanalyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103). Sisällönanalyysi voi olla aineistolähtöinen, jolloin tutkimusaineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus. Se voi olla myös teoriaohjaava analyysi, jolloin siinä on teoreettisia kytkentöjä, jotka eivät perustu suoraan teoriaan tai teoria voi toimia apuna analyysin etenemisessä. Kolmas sisällönanalyysimalli on teorialähtöinen analyysi, joka nojaa tiettyyn teoriaan, malliin tai auktoriteetin esittämään ajatteluun. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95- 96.)

Tutkimuksessa analyysimalli on teoriaohjaava sisällönanalyysi, joka etenee aineiston ehdoilla mutta jossa abstrahoinnissa teoreettiset käsitteet tuodaan valmiina. Sisällönanalyysissä aukikirjoitetusta tekstistä etsitään tutkimustehtävän kysymyksillä niitä kuvaavia ilmaisuja, jotka esimerkiksi alleviivataan eri värein. Nämä alleviivatut ilmaisut pelkistetään eli redusoidaan. Tämän jälkeen pelkistetyt ilmaukset käydään läpi ja ryhmitellään samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ja yhdistellään luokaksi ja nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Alaluokkia yhdisteltäessä muodostuu yläluokkia, jotka voivat edelleen yhdistyä yhdistäviksi luokiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109- 118.)

Aineiston analyysi on aloitettu litteroinnilla eli kaikki nauhoitetut haastattelut on muutettu kirjalliseen muotoon. Haastattelunauhaa tutkimuksessa kertyi 6 tuntia 44 minuuttia. Haastattelunauhoista kertyi 46 sivua asiakirjamallilla (fontti Times New Roman 12pt, riviväli 1) kirjoitettua tekstiä.

Tutkimusaineistosta on poimittu eri värein ylivaikeuksilla ylivaikeuten se materiaali, joka vastasi tutkimuskysymyksiin. Materiaalista poimitut alkuperäisilmaukset on muutettu pelkistetyiksi ilmauksiksi, jotka kirjattiin erilleen. Pelkistetyt ilmaukset on ryhmitelty niitä yhdistävän teeman alle (esimerkiksi sosiaalityöntekijä, yhteistyö, vertaistuki, koulutus), jolloin muodostui alaluokkia. Alaluokkia yhdistelemällä muodostuivat yläluokat. Yläluokkia tuli kahdeksan: taustatiedot perheistä; taloudellinen tuki; sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tuki; työnohjaus ja koulutus; vapaapäivät ja lomat; vertaisryhmät ja muualta saatu tuki; tuen tarve ja riittävyys sekä kehittämisehdotukset ja toiveet. Esimerkki tästä luokittelusta on sivulla 27. (Taulukko 1)

Taulukko 1. Esimerkki luokittelusta

6.4 Käytännön toteutus

Tutkimuksen tekeminen alkoi marraskuussa 2011. Alustava keskustelu tutkimuksen aiheesta käytiin Kouvolan kaupungin sijaishuollon silloisen palvelupäällikkö Sanna - Riitta Junnoson kanssa 28.11.2011. Hänen kantansa tutkimuksen suorittamiseen oli myönteinen. 13.6.2012 sijaishuollon palvelupäällikön kanssa pohdittiin, miten tutkimusjoukosta poimitaan haastateltavat sijaisvanhemmat. Haastattelupyyntökirjeet päätettiin lähettää sijaishuoltotoimistosta suoraan sijaisperheille, ja haastateltaviksi valikoituvat 6 ensimmäisenä määräaikaan mennessä vastannutta sijaisvanhempaa. Sijaisperheiden haastattelemiseen tarvittiin tutkimuslupa Kouvolan kaupungilta. Tutkimuslupahakemus jätettiin lapsiperhepalvelujen johtaja Liisa Korpille 4.7.2012 ja lupa myönnettiin 16.7.2012.

Tutkimusluvan tultua haastattelupyyntökirjeet toimitettiin sijaishuoltoon. Kouvolan kaupungin sijaishuoltotoimisto lähetti 7.8.2012 haastattelupyyntökirjeen 44 sijaisperheelle. Kirje lähetettiin kaikille niille perheille, joissa sijoitettu lapsi on pitkäaikaisessa sijoituksessa ja joiden huostaanottopäätös oli voimassa. Kirjeessä toivottiin haastatteluun halukkaiden perheiden vastaavan sähköpostitse viimeistään 23.8.2012.

Ensimmäiset perheet ilmoittautuivat 9.8.2012. Määräaikaan (23.8.2012) mennessä tuli myönteinen vastaus haastatteluun neljältä sijaisperheeltä. Sovittaessa 24.8. haastatteluajoja halukkaiden vanhempien kanssa, kysyi eräs sijaisvanhempi, kuinka monta perhettä on ilmoittautunut haastateltavaksi. Samalla tämä vanhempi kysyi, voiko vielä ilmoittautua. Kuultuaan, että periaatteessa mukaan mahtuisi 6 perhettä, hän sanoi muistuttavansa tuntemaansa sijaisvanhempaa tutkimuksesta ja pyytävänsä tätä ottamaan yhteyttä, mikäli perhe on halukas osallistumaan tutkimukseen. Tämä perhe otti heti yhteyttä. Näin vielä viides perhe pääsi haastateltavaksi. Viiden perheen katsottiin olevan riittävä määrä tutkimukseen. Tämän vuoksi ne kolme perhettä, jotka ilmoittivat halukkuutensa haastatteluun vielä 3.9. ja 4.9., jäivät tutkimuksen ulkopuolelle.

Perheiden haastattelut tehtiin 3.9. – 1.10.2012. Jokainen perhe suostui haastattelun nauhoittamiseen. Haastattelujen kesto vaihteli 54 minuutin ja yhden tunnin

49 minuutin välillä. Haastattelunauhaa kertyi yhteensä 6 tuntia 44 minuuttia. Haastattelujen litterointi tapahtui 2- 12 päivän jälkeen haastattelusta.

Haastateltaviin valikoitui sekä pidempään sijaisvanhempina toimineita että vastikään sijaisvanhemmiksi ryhtyneitä vanhempia. Näin tutkimukseen saatiin erilaisia näkökulmia perheiden saamaan tukeen. Täten oli myös mahdollisuus vertailla tuen määrää sijoituksen eri vaiheissa. Tutkimuksessa pidempään sijaisvanhempina toimineita ovat perheet, jotka ovat olleet sijaisperheenä ennen vuotta 2009. Vastikään sijaisvanhemmiksi ryhtyneillä tarkoitan niitä perheitä, jotka ovat alkaneet sijaisvanhemmiksi vuonna 2009 tai sen jälkeen.

7 Sijaisperheiden kokemukset tuesta

7.1 Taustatiedot perheistä

Haastatteluihin osallistuivat kolmesta perheestä molemmat sijaisvanhemmat ja kahdesta perheestä sijaisäiti. Haastateltujen sijaisvanhempien ikäjakauma oli seuraava: äitien iät olivat 35 – 60 ja isien 35- 65 vuotta. Perheet olivat toimineet sijaisvanhempina 1- 19 vuotta. Mukana oli siis perheitä, jotka ovat toimineet sijaisperheenä ennen vuotta 2009 sekä ”uuden” Kouvolan aikana sijaisperheiksi alkaneita sijaisvanhempia. Viiteen perheeseen oli yhteensä sijoitettuna 12 sijaislasta, joiden iät olivat 1,5- 17 vuotta. Sijaisperheeseen muuttaessaan lasten iät ovat olleet kahdesta viikosta neljääntoista vuoteen. Sijoitetut lapset ovat tulleet perheisiin synnytyslaitokselta, suoraan kodeistaan, kriisiperheistä tai lastensuojelulaitoksesta.

Vanhempien syyt sijaisperheenä aloittamiseen olivat halu auttaa vaikeissa oloissa eläviä lapsia, oma lapsettomuus ja tuttavaperheenä olleen sijaisperheen esimerkki. Muutama perhe oli toiminut ensin lastensuojelun tuki- tai lomaperheenä ja oli siitä luontevasti siirtynyt sijaisperheeksi.

Perheistä kolme oli saanut ennakoivalmennuksena PRIDE- koulutuksen. Kaksi heistä oli käynyt Kouvolan kaupungin sijaishuollon järjestämän PRIDE- koulutuksen. Kaksi perhettä kertoi saaneensa sijoitusten alkuvaiheessa keskustelua apua perheneuvolasta, mutta varsinaista ennakoivalmennusta he eivät olleet

saaneet. Lyhyin aika PRIDE- valmennuksen loppumisen ja lapsen sijoittamisen välillä oli 3 kuukautta ja pisin aika oli 4 vuotta.

Tiedon erilaisista tukimahdollisuuksista haastateltavat perheet kertoivat saaneensa PRIDE- valmennuksessa (kaksi perhettä), sosiaalityöntekijältä joko suoraan tai kysymällä, Perhehoitoliitosta tai itse selvittämällä.

7.2 Taloudellinen tuki

Kaikki perheet kertoivat saavansa sijoittajataholta eli Kouvolan kaupungilta kuukausittain hoitopalkkion ja kulukorvauksen. Ne vanhemmat, jotka eivät olleet ansiotyössä, kokivat, että saadut rahalliset korvaukset mahdollistivat heidän kotona olemisensa.

Nythän se raha liittyy pakosti siihen, et eihän meil ois tääl mahollisuutta olla ja kasvattaa näit lapsii jos myö ei saatais sitä palkkaa ja kulukorvaust ja niitä. Et sillee se on sellanen pakollinen paha.

Perheille on maksettu vuosittain sijoitetulle lapselle harrasterahaa. Haastateltavista neljä perhettä mainitsi harrasterahan. Harrasterahan todettiin olevan liian pieni silloin, jos lapsi harrastaa jotain sellaista lajia, jossa esimerkiksi lisenssimaksut vuosittain ovat jo suurempia kuin vuosittainen harrasteraha. Pienin harrasteraha on 101 € vuodessa, joka maksetaan 0- 5 -vuotiaasta lapsesta. (Lapsiperhepalvelut Kouvola 2012.)

Sijaisvanhemmat kokivat, ettei matkakorvaus ole riittävä, mikäli lasta joudutaan kuljettamaan usein lääkäriin, terapiaan tai muihin tutkimuksiin. Sijaisperhe toivoi saavansa ansionmenetykskorvausta, mikäli joutuu olemaan koko päivän pois ansiotyöstä lapsen tutkimusten tai lääkärikäyntien vuoksi.

Ne on aina palkattomia kun joutuu lähtemään töistä pois.

7.3 Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tuki

Sijaisvanhempien kokemukset sosiaalityöntekijältä ja sosiaaliohjaajalta saadusta tuesta vaihtelivat paljon. Kaikki perheet tiesivät, kuka on sijoitetun lapsen sosiaalityöntekijä. Sijoitettujen lasten asiakassuunnitelmat toteutuvat säännöllisesti, mihin kaikki perheet olivat tyytyväisiä. Asiakassuunnitelma tarkistetaan jokai-

sen lapsen kohdalla 2 kertaa vuodessa ja tarvittaessa useamminkin. Usein edellisessä asiakassuunnitelmapalaverissa sovitaan seuraavan suunnitelman päivämäärä ja siitä pyritään pitämään kiinni. Mikäli perheelle ei tule erityisiä ongelmia suhteessa sijoitettuun lapseen tai tämän biologisiin vanhempiin, ei sosiaalityöntekijää tavata asiakassuunnitelmapalaverien välillä. Yhden sijaisperheen vanhempi kertoi yhteydenpidon sijaishuollosta olleen sijoituksen alussa tiiviimpää. Kaikki haastateltavat totesivat sosiaalityöntekijöiden olevan kiireisiä. Tämän vuoksi sosiaalityöntekijää on vaikea saada kiinni puhelimitse. Haastatelluista kolmen perheen vanhemmat olivat sitä mieltä, että sosiaalityöntekijä vastaa jätettyyn soittopyyntöön ja he ovat aina saaneet yhteydenoton sosiaalityöntekijältä soittopyynnön jätettyään.

Et täytyy sanoa, et ei se mitenkään varmaa oo, että kiinni saat kun soitat. Meidän sosiaalityöntekijä on ollu sellanen, et kun hänelle jättää viestin, niin hän kyl sitte aina heti kun hänel se hetki on, niin on soittanu takaisin. Sillä lailla voi luottaa, et yhteydenotto sitte tulee sieltä päin.

Sosiaalityöntekijöiden oletettu kiire vaikuttaa siihen, etteivät kaikki sijaisvanhemmat aina rohkene ottaa yhteyttä sosiaalityöntekijään.

Turha niit on kuormittaa, niil on töitä muutenkin.

Kahden sijaisperheen vanhemmat olivat kokeneet, etteivät saaneet sosiaalityöntekijään yhteyttä silloin, kun ovat apua ja tukea tarvinneet. Heidän soittopyyntöihinsä ei vastattu tai jos oli luvattu soittaa takaisin, ei soittoa kuulunut. Nämä vanhemmat eivät olleet juurikaan saaneet vastauksia edes sähköposteihin.

Yksi haastatelluista perheistä kertoi lapsen sijoituksen ensimmäisen puolentoista vuoden aikana kokeneensa olevansa ammatillisen tiimin jäsen. Sellaisena perhe haluaisi parhaimmillaan perhehoitajan työn suhteessa sosiaalityöntekijään olevan. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus, huono tiedonkulku ja sijaisvanhempien puheiden tulkinta sosiaalityöntekijöiden taholta on vienyt pohjaa luotamukselta suhteessa sijaishuoltoon. Kahden sijaisperheen vanhemmat kertoivat, että heidän puheitaan oli sijaishuollossa tulkittu väärin ja käytetty näitä puheita heitä vastaan. Kummankin perheen vanhemmat kokivat, että heidän puheiluistaan oli sijaishuollossa kirjattu vain osa. Näillä kahdella perheellä oli vahva

kokemus siitä, etteivät he ole saaneet sosiaalityöntekijältä riittävästi tukea ja apua silloin, kun ovat sitä kaivanneet. Toisaalta kahden perheen vanhemmat kertoivat saaneensa apua ja tukea aina kun sitä ovat tarvinneet.

Sellast asiaa ei oo ollu, ettenkö mie ois uskaltanut sinne soittaa..... Ja myö ollaan saatu ihan hirveesti apua.

Eräs sijaisvanhempi koki, että sosiaalityöntekijän tuki on ”hiljaista tukea”. Hän tietää sosiaalityöntekijän tulevan, jos he tarvitsevat hänen apuaan. Kolmen perheen vanhemmillä oli tunne, ettei heille ole kerrottu kaikkea sijoitetun lapsen menneisyyteen tai tulevaisuuteen liittyviä asioita. Tämä epä tietoisuus vaivasi heitä päivittäin.

Sosiaaliohjaajan rooli perhehoidossa on osalle perheistä selkiytymätön. Yksikään haastatelluista sijaisvanhemmista ei osannut nimetä sijoitetun lapsen senhetkistä sosiaaliohjaajaa. Kolmen perheen vanhempi sanoi sosiaaliohjaajan vaihtuneen monta kertaa. Yksi haastateltavista sanoi tuolloin menossa olevan jo kolmas sosiaaliohjaaja kahden vuoden sisällä. Parhaiten sosiaaliohjaajan roolia kuvaili vanhempi, joka kertoi sosiaaliohjaajan tulevan lasta varten, ja lapsi saa olla sosiaaliohjaajaan suoraan puhelinyhteydessä, jos tarve vaatii. Tämä vanhempi sanoi tämän ”systemin” olevan hyvä, ja hänellä oli kokemus siitä, että sosiaaliohjaaja kävi tapaamassa lasta tiiviisti kerran viikossa, kun tarve oli. Sosiaaliohjaaja on myös sijaistanut sosiaalityöntekijää, jos sosiaalityöntekijä on esimerkiksi sairastunut eikä ole päässyt sovittuun tapaamiseen.

7.4 Työnohjaus ja koulutus

Perhehoitajille on Kouvolassa järjestetty työnohjaus Kouvolan perheneuvolasta. Työnohjausta on mahdollisuus saada kerran kuukaudessa. Haastatelluista perheistä kolmesta perheestä vain toinen vanhempi kävi työnohjauksessa ja yhdestä molemmat vanhemmat. Kaikki työnohjauksessa käyvät vanhemmat olivat tyytyväisiä saamaansa työnohjaukseen ja kehuivat työnohjaajiaan.

Se työnohjaaja, kuka meil oli annettu työnohjaajaksi, aivan loistava tyyppi perheneuvolasta. Täytyy sanoa, et siin on kyl sellanen sossu, et se on kyl oikeastaan niit harvoi sossui, joita mie arvostan.

Sijaisperheessä, jossa vanhemmat eivät olleet käyttäneet työnohjausmahdollisuutta, mietittiin haastattelun aikana työnohjauksen tarvetta. Perheen vanhempi sanoi tarvitsevänsä ohjattua miettimistä ja pohti, olisiko työnohjaus se, josta sellaista apua saisi. Vanhempien kokemus työnohjauksesta oli se, että siellä pystyy puhumaan asioistaan avoimesti, suoraan ja luottamuksellisesti. Perheet olivat saaneet tiedon työnohjausmahdollisuudesta sosiaalityöntekijältä. Kahden perheen vanhemmat sanoivat PRIDE-valmennuksessa sivutun työnohjauksen mahdollisuudesta, mutta työnohjausta ei enää sijoituksen alkaessa ollut aktiivisesti tarjottu. Näistä toisen perheen vanhempi sanoikin itse selvittäneensä tiensä työnohjauksen piiriin.

Kouvolassa ei haastateltavien perheiden mukaan ole viime vuosina järjestetty paljonkaan koulutuksia sijaisvanhemmille. Perheet mainitsivat päivän mittaisia koulutuksia eri teemoilla sekä tilaisuuksia, joissa on lähinnä kerrottu perusturvan ja sijaishuollon organisaatiomuutoksista. Pidempään sijaisvanhempina toimineet vanhemmat kertoivat aiemmin olleen enemmän koulutuksia ja jopa viikonloppuja Puhjonrannassa, jossa oli yhdistettynä koulutusta ja koko perheen virkistymistä. Vanhemmat kertoivat, ettei koulutuksen aihe aina osu kohdalleen tai sitten oma aikataulu ei anna mahdollisuuksia osallistua. Koulutuksista oltiin kuitenkin kiinnostuneita ja yksittäisiä luentoja, kuten esimerkiksi Jari Sinkkosen pitämää koulutustilaisuutta, keuhuttiin. Osa vanhemmista on hakeutunut kaikille avoimiin luentotilaisuuksiin silloin, kun aihe on ollut heitä kiinnostava. Omaehtoisesta opiskelusta kertoi myös yksi sijaisvanhempi.

7.5 Vapaapäivät ja lomat

Perhehoitajalle kuuluu perhehoitajalain mukainen vapaapäivä kerran kuukaudessa. Kouvolassa toimitaan niin, että mikäli perhehoitaja ei halua pitää vapaata, tulee hänen ilmoittaa tämä vuosittain 15.4. mennessä sijaishuoltoon. Kun perhehoitaja ei pidä vapaitaan, maksetaan hänelle toukokuun palkkion yhteydessä lautakunnan vahvistama korvaus käyttämättömästä vapaasta. Kouvolassa korvaus oli vuonna 2012 enintään 279 €/lapsi/vuosi. (Lapsiperhepalvelut Kouvola 2012.) Haastatellut vanhemmat olivat kaikki valinneet rahallisen korvauksen vapaapäivien sijaan. Rahallisen korvauksen valitsemista neljän perheen vanhemmat perustelivat sillä, ettei heillä ollut tarvetta pitää lomaa lapsesta.

Perheet halusivat viettää lomat yhdessä kaikkien lastensa kanssa, riippumatta siitä, oliko lapsi biologinen vai sijoitettu. Sijoitettujen lasten koettiin kuuluvan perheenjäseniksi.

Lapsi on ollut meillä niin kuin perheenjäsenenä en mä koe sitä sellasena, et mä tarvisin hänestä jotenkin lomaa.

Luonnotont minust kuitenkin ois ollut jos mie veisin nää sijoitetut lapset johonkin lastenkotiin tai johonkin. Ei se mitään perhe-elämää, ei mistään perheest viedä lapsii loma-ajaks muualle.

Sijoitetun lapsen ollessa vaativa ja perheen väsyessä olisi yksi perhe ollut halukas pitämään heille kuuluvat vapaapäivät kesällä lomana. Kahdella perheellä oli kokemusta siitä, että sijoitetulla lapsella oli ollut tukiperhe. Lapsi kävi tukiperheessä noin kerran kuukaudessa. Tukiperheen kanssa toimiminen ei aina ollut mutkatonta, ja esimerkiksi sijaisperheen ja tukiperheen erilaiset kasvatustyyli saattoivat sekoittaa lasta.

7.6 Vertaisryhmät ja muualta saatu tuki

Kouvolassa toimii Perhehoitoliiton jäsenyhdistys Kymenlaakson perhehoitajat ry, joka järjestää vertaistukiryhmätoimintaa vanhemmille. Vertaistukiryhmä on avoin ryhmä. Haastatelluista vanhemmista kolmen perheen äidit käyvät ryhmässä ja pitävät sitä tärkeänä. Ryhmässä voisi käydä myös sijaisisiä, mutta jostain syystä ryhmä on muotoutunut äitien ryhmäksi. Vanhemmat kertoivat vuosia sitten olleen isäryhmän, joka oli toiminnallinen ryhmä. Ryhmä kuihtui sittemmin kokoon isien alkaessa tavata toisiaan ilman ryhmääkin. Kahden perheen äidit kokivat, ettei heillä ole selkeää kuvaa ryhmän toiminta-ajatuksista, eivätkä he siksi olleet menneet ryhmään mukaan. Nämä äidit saivat muuta kautta vertaistukea toisilta sijaisäideiltä.

Vertaisryhmän ohella puoliset saivat paljon tukea toisiltaan. Kolmessa perheessä oltiin sitä mieltä, että puolisolta tulee paras tuki.

Jo pelkkä se, et tietää, et se on siinä ja kai se on mun kans samaa mieltä.

Muutamassa perheessä vanhemmat pyrkivät kumpikin olemaan mukana lapsen asiakassuunnitelmapalavereissa ja näin saamaan kaiken lasta koskevan tiedon yhdessä, yhtä aikaa.

Muita vanhempien mainitsemia tahoja tai henkilöitä, joilta he ovat saaneet tukea olivat: sijaisperheen omat sukulaiset; lasten- ja nuorisopsykiatria; koulun opettajat, kuraattori ja koulupsyykkari; Perhehoitoliitto sekä erilaiset terveydenhuollon henkilöstöryhmät; perheneuvola ja sijaislapsen sukulainen. Tärkeimmäksi tukimuodoksi kaksi perhettä mainitsi Perhehoitoliiton. Perusteluna tähän oli se, että sieltä perheet ovat saaneet asiantuntija-apua ja kokeneet, että siellä heistä välitetään. Vertaistukiryhmä, puoliso, ystävät ja sijaisperheen oma lähisukulainen ilmoitettiin myös tärkeimmäksi tukimuodoksi. Yhden perheen vanhempi kertoi sijoitetun lapsen sosiaalityöntekijän olevan tärkein tuki.

7.7 Tuen tarve ja sen riittävyys

Kaikki mukana olleet vanhemmat olisivat halunneet enemmän tapaamisia sosiaalityöntekijän kanssa. Kaikki perheet sanoivat, ettei sosiaalityöntekijöillä ole sijaisperheille riittävästi aikaa. Varsinkin hankalissa vaiheissa, esimerkiksi lapsen oirehtiessa, olisi toivottu sosiaalityöntekijältä nopeasti kotikäyntejä ja keskusteluaikojia. Kaksi perhettä koki, etteivät ne saaneet riittävästi apua, vaikka kuinka sitä pyysivät lapsen tilanteen muuttuessa.

Vaikka me huudettiin suunnilleen apua joka suuntaan, niin myö mistään ei saatu apua. Pyydettiin apuu, et tää lapsi oireilee, niin tähän ei olla puututtu.

Yhden perheen vanhemmat olisivat toivottaneet jopa sosiaalityöntekijän esimiehenkin tervetulleeksi kotiinsa keskustelemaan lapsen ja perheen tilanteesta. Osa perheistä koki, etteivät sosiaalityöntekijät tunne sijoittamiaan lapsia. Lapsen tilanteen muuttuessa perheet toivoivat sosiaalityöntekijän luottavan heidän näkökulmaansa lapsen asioissa. Perheet sanoivat olevansa parhaita asiantuntijoita suhteessa sijoitettuun lapseen, koska elävät lapsen kanssa vuorokaudet ympäri ja sosiaalityöntekijät tapaavat lapsia vain kerran- kaksi vuodessa.

Vasta-alkanut sijaisperhe ei aina muista, mihin kaikkeen sillä on oikeus eikä tiedä, mistä hakea apua ja tukea. Kaksi perhettä toivoi, että sosiaalityöntekijä olisi muistuttanut heitä esimerkiksi työnohjauksen mahdollisuudesta ja vapaa-päivistä.

Kolmen perheen vanhemmat kokivat saaneensa sosiaalityöntekijältä apua, kun ovat tarvinneet. Heillä oli työstään se kokemus, etteivät ole yksin. Yhden per-

heen vanhempi kertoi saaneensa sosiaalityöntekijältä apua ja tukea lapsen saamisessa lastenpsykiatrisen avun piiriin. Sosiaalityöntekijän toimiminen lapsen sijaisperheen ja biologisen perheen ”välkappaleena” sai yhdeltä sijaisäidiltä kiitosta.

Meidän sosiaalityöntekijä on sanonut, että ongelmatilanteita biovanhempien kanssa ei tarvitse itse selvittää, et hän on aina se kolmas osapuoli siinä välissä. Hänelle voi aina säilyttää sen ongelman, et sitä ei tarvi itse alkaa ratkaisemaan.

Taloudelliseen tukeen kaikki vanhemmat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä. Ai-noastaan silloin, kun vanhemmat joutuvat olemaan paljon pois töistä lapsen asioiden hoitamisen, lääkäri- tai terapiakäyntien vuoksi, he toivoivat, että heille maksettaisiin ansionmenetykskorvaus näiltä päiviltä.

7.8 Kehittämisehdotukset ja toiveet

Vanhemmilta kysyttiin, millaista tukea he jatkossa ajattelevat tarvitsevansa, millainen tuki palvelisi parhaiten. Eräs vanhempi pohti ääneen kaupungin taloudellista tilannetta ja mietti, mitä uskaltaa vaatia. Hetken mietittyään hän sanoi, että kunhan mitään ei ainakaan vähennetä. Kaikki vanhemmat toivovat sosiaalityöntekijän käyvän heillä kotona, jotta tämä näkisi, miten lapsella menee perheessä. Kaikki perheet toivoivat palautetta ja kiitosta työstään.

Toki mie mielelläni juttelisin sen sosiaalityöntekijän kans ihan muuten vaan. Et sil ois aikaa tulla vaikka ihan parikin kertaa vuodessa ja ihan rauhas puhuttais, et tän lapsen kohal menee tätä ja tätä. Et se pysyis kärryillä, sil ois aikaa tavata lapsia ja nähdä. Että vaikka se tulis joskus ja sanois, et täähän näyttää hyvältä!

Kolmen perheen vanhemmat toivoivat saavansa koulutusta ja yhteisiä tilaisuuksia sekä tapaamisia muiden sijaisvanhempien kanssa. Toiveissa oli myös kaupungin järjestämä yhteinen viikonloppu sijaisperheille sekä aktiivisempi työnohjaus. Yhden sijaisperheen toiveena oli saada sijaishuollon järjestämä lastenhoitaja kotiin illaksi, jotta perheen vanhemmilla olisi yhteistä aikaa käydä esimerkiksi elokuvissa tai ulkona syömässä kahden kesken. Toinen perhe puolestaan toivoi saavansa hoitajan kotiin silloin, kun heidän molempien olisi hyvä olla läsnä palaverissa, jossa käsitellään sijaislapsen asioita. Tämä perhe on usein saanut sukulaisen kotiin siksi aikaa, kun vanhemmat ovat olleet palaverissa. Aina ei sukulaista kuitenkaan lapsenhoitajaksi saa. Vanhemmat toivoivat, ettei lapsen sosiaalityöntekijä vaihdu ja että he saavat pitää nykyisen sosiaalityöntekijänsä.

Kehittämisehdotuksia ja toivomuksia päättäjien ja sosiaalityöntekijöiden suuntaan haastatelluilla vanhemmilla oli paljon. Suurin ja kaikkien toive oli se, että sosiaalityöntekijöillä olisi enemmän aikaa sijaisperheille. Perheet toivoivat säännöllisiä yhteydenottoja, lisää resursseja sijaisperheiden kanssa tehtävään työhön, miespuolisia työntekijöitä sekä muodollisesti päteviä sosiaalityöntekijöitä työhön.

Täs on koko yhteiskunnan asia, et sosiaalityöntekijöillä pitäisi olla paljon enemmän aikaa. Mie kyl luotan siihen, et mejän sosiaalityöntekijä käyttäis kyl sen ajan hyvin jos sillä ois sitä.

Pidempään sijaisvanhempina toimineet vanhemmat toivoivat, että sosiaalityöntekijöillä olisi enemmän aikaa uusille sijaisperheille. Vanhemmat totesivat sijoitettavien lasten olevan vaativampia ja siksi toivoivat sosiaalityöntekijöiltä löytyvän aikaa ottaa yhteyttä uusiin perheisiin. Pelkona vanhemmilla oli se, ettei uusi perhe uskallakaan ajoissa ottaa yhteyttä sosiaalityöntekijään pulmien ilmaantuessa. Siksi sosiaalityöntekijän olisi oltava aktiivisesti perheeseen yhteydessä sijoituksen alkuvaiheessa. Sosiaalityöntekijän toivotaan myös alusta asti rajaa van sijaisperheen ja lapsen biologisen perheen välisiä asioita, koska uusi perhe ei heti alussa ymmärrä tehdä rajauksia tarpeeksi selkeästi.

Perheet toivovat sosiaalityöntekijän tulevan apuun heti, kun perhe apua pyytää, esimerkiksi lapsen oireillessa. Perheet toivovat, että heitä kuunnellaan ja heidän kokemuksensa otetaan todesta eikä heidän puheitaan tulkita vaan selvitetään perheen kanssa, mistä on kyse, jos jotain epäselvyyksiä ilmenee. Kirjauksia perheiden kanssa käydyistä keskusteluista toivottiin tehtävän huolellisesti ja nekin ilman tulkintaa. Perheet toivovat sosiaalityöntekijältä hyvää tiedottamista sekä lasta että sijaisvanhempia koskevista ajankohtaisista asioista. Kolmen perheen toiveena oli avoimuus ja rehellisyys lapsen asioissa. Vanhemmat kokivat, ettei heille ollut kerrottu muuttuneista olosuhteista tai lasta koskevista uusista suunnitelmista. Sijaisperheen vanhemmat toivoisivat olevansa ammatillisen tiimin tasavertaisia jäseniä. Vanhemmat toivoivat sijaisperheille enemmän työohjausta ja koulutustilaisuuksia sekä hyviä kouluttajia. Koulutusten sisällöistä ei ollut tarkempia toiveita.

Sijaisperheet toivoivat, että heille järjestettäisiin yhteisiä viikonloppuja, jolloin vanhoilla ja uusilla sijaisperheillä olisi mahdollisuus tavata toisiaan ja jakaa kokemuksia. Viikonlopun tapaamisessa olisi järjestetty vanhemmille omaa ohjelmaa, esimerkiksi koulutusta tai tiedottamista, ja lapsilla olisi omaa ohjattua ohjelmaa. Tapaamisessa olisivat myös sosiaalityöntekijät mukana ja näin tutustutaisiin puolin ja toisin hieman vapaammassa merkeissä. Tällaisissa tapaamisissa sijaislapsilla olisi mahdollisuus tavata toisia sijaislapsia. Kolmen perheen vanhempi toivoikin vertaistukiryhmiä sijaislapsille, jotta lapset saisivat jakaa omia kokemuksiaan ja tavata muita samassa tilanteessa olevia lapsia tai nuoria.

Sijaishuollosta on haastatelluille sijaisvanhemmille välittynyt resurssipula ja kiire. Tämän vuoksi yksi vanhempi mietti, onko sijaishuollossa aikaa työn kehittämiseen. Häntä huoletti erityisesti tietotekniikan kehittyminen, tiedonkulun nopeus ja se, kuka valvoo tiedon laatua. Pitäisikö sijaishuollossa miettiä, miten sijaisperheitä ja sijoitettuja lapsia voi suojata esimerkiksi netissä esitetyiltä perätömiltä tiedoilta? Toistaiseksi tämä sijaisvanhempi ei ole kohdannut ongelmia netin suhteen, mutta hän pohti, tulisiko tähänkin asiaan varautua ja laatia jonkinlaiset suojauskeinot perheille.

Kaksi sijaisperhettä esitti toiveen biologisen perheen ja sijaisperheen välisestä suhteesta. Toinen toivoi näiden välisen suhteen ja yhteistyön tukemista ja toinen toivoi lapsen biologisten vanhempien tukemista. Kolme perhettä toivoi, että perhe voisi vaihtaa työntekijän, mikäli sijaisperheen vanhempien ja työntekijän kemia ei toimi. Tämä toive työntekijän vaihtamisesta koski sekä sosiaalityöntekijää että sosiaaliohjaajaa. Vanhemmat myös toivoivat, että heidän kanssaan tehdyistä sopimuksista pidetään kiinni, vaikka perheen työntekijä vaihtuisi.

Myönteisen palautteen saamista perheet pitivät tärkeänä. Jokainen haastatelluista perheistä toivoi, että heidän työtään arvostettaisiin sijaishuollossa ja että heille annettaisiin kiitosta sijaislasten kanssa tehdystä työstä.

8 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen oikeutuksen lähtökohtana ja tutkimusetiikan periaatteena on sen hyödyllisyys. Tutkimusaiheen valinta on sinällään jo tutkijan tekemä eettinen ratkaisu (Kankkunen & Vehviläinen- Julkunen 2010, 176- 177). Aiheen eettiseen pohdintaan kuuluu selkeyttää kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja miksi tutkimukseen ryhdytään (Tuomi & Sarajärvi 2009, 129).

Tutkimuksen tarkoituksena oli saada selville, millaista tukea sijaisperheet tällä hetkellä saavat ja millaista tukea he toivoisivat saavansa. Tämä tieto on tärkeää sijaishuollon perhehoidosta vastaaville sosiaalityöntekijöille ja –ohjaajille. Tutkimustulosten toivon antavan perhehoidon tiimille kokemukseräistä tietoa sijaisperheiden tuen tarpeesta ja heidän kokemuksistaan saamastaan tuesta. Sijaisperheille lähetetyssä haastattelupyyntökirjeessä kerrottiin Kouvolan kaupungilta saadusta tutkimusluvasta ja tutkimuksen tarkoituksesta. Kirjeessä kerrottiin, että tutkimuksen tuottama tieto menee sijaishuollon työntekijöiden tietoon. Tutkimusluvan saadessani sitouduin siihen, ettei minulla ole oikeutta luovuttaa saamiani salassa pidettävä tietoja sivullisille enkä käytä niitä muuhun tarkoitukseen kuin siihen, mihin tutkimuslupa on myönnetty.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 131) mukaan ihmisoikeudet muodostavat ihmisiin koskevan tutkimuksen eettisen perustan. Tutkittavien suojaan kuuluu se, että tutkijan on selvitettävä osallistujille tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit ymmärrettävästi. Tutkittavien suojaan kuuluu osallistuvien vapaaehtoinen suostumus. Tutkittavilla on oikeus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen, he voivat keskeyttää mukanaolonsa tutkimuksen aikana ja heillä on oikeus jälkikäteen kieltää itseään koskevan aineiston käyttö tutkimuksessa. Tutkijan tulee varmistaa, että antaessaan suostumuksensa tutkittava tietää, mistä tutkimuksessa on kyse.

Tutkimuksen eettisyyteen kuuluu osallistujien hyvinvoinnin turvaaminen. Tutkimustietojen on oltava luottamuksellisia, eikä tutkimuksen yhteydessä saatuja tietoja luovuteta ulkopuolisille. Tutkimukseen osallistuvien henkilöllisyyttä ei saa paljastaa, heidän on jätävä nimettömiksi. Osallistujilla on oikeus odottaa tutkijalta vastuuntuntoa ja tutkijan on noudatettava lupaamiaans sopimuksia eikä tut-

kimuksen rehellisyyttä vaaranneta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.) Tutkimuksessa haastatellut perheet antoivat tietoisesti suostumuksensa haastatteluun tietäen ja ymmärtäen tutkimuksen tarkoituksen ja heiltä saatujen tietojen luotettavuuden. Ennen haastattelun alkua vanhemmat allekirjoittivat suostumuksensa haastatteluun ja heille kerrottiin mahdollisuudesta vetäytyä tutkimuksesta vielä haastattelun jälkeenkin. Haastatteluaineistossa ei mainita perheitä nimellä.

Haastattelupyyntökirje lähetettiin Kouvolan kaupungin sijaisperheille suoraan sijaishuollosta. Näin toimien sain tietooni vain niiden sijaisperheiden nimet, jotka itse ilmoittautuivat sähköpostitse haastateltaviksi. Tein haastattelut ja aineiston analysoinnin yksin sekä hävitin tutkimusaineiston tutkimuksen valmiiksi saatua. Tutkimukseni avulla toivon voivani auttaa sijaisperheitä saamaan niiden tarvitsemaa tukea kasvatustyöhön sijoitettavien lasten kanssa.

Tutkimusmenetelmien luotettavuutta käsitellään metodikirjallisuudessa usein validiteetin (tutkimuksessa on käsitelty sitä, mitä on luvattu) ja reliabiliteetin (tutkimustulosten toistettavuus) käsittein (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136). Laadullisessa tutkimuksessa objektiivisuus on myös yksi luotettavuuden kriteeri. Objektiivisuus tulee esille siinä, pystyykö tutkija kuulemaan ja ymmärtämään tiedonantajiaan itsenään vai suodattuuko tiedonantajan kertomus tutkijan oman kehyksen läpi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136.) Tutkimuksessani teoriapohja rakentui tutkimusaihetta tukevaksi kokonaisuudeksi ja tutkimuskysymyksiin hain vastausta haastatteluin.

Etukäteen mietin, miten kykenen olemaan asettamatta ennako-odotuksia perheiden vastausten suhteen. Minulla oli tietty mielikuva sijaisperheiden saamasta tuesta, mutta haastattelutilanteisiin lähtiessäni pyrin karistamaan kaikki ennako-odotukset pois ja haastattelemaan perheitä mahdollisimman objektiivisesti ja sitten kirjaamalla heidän kokemuksensa mahdollisimman tarkasti. Haastatelllessani perheitä kerroin työskenteleväni Kouvolan kaupungin sijaishuollon alaisessa Kouvolan perhetukikeskuksessa. Kerroin perheille aloitteen tutkimuksesta tulleen suoraan minulta ja sijaishuollon silloisen palvelupäällikön antaneen tutkimukselle suostumuksen. Varmistin perheille sanallisesti vielä sen, että olen saanut tutkimusluvan Kouvolan kaupungilta ja että valmis tutkimus menee Kou-

volan sijaishuollon tietoon. Perheet saivat tietoonsa myös sen, etten ollut etukäteen hakenut tietoa Kouvolan kaupungin sijaisperheille antamasta tuesta, koska en halunnut sen tiedon vaikuttavan kysymyksenasetteluun tai omiin ennakkokäsityksiini. Tutkimusraportin olen koonnut objektiivisesti sijaisperheiltä saamieni vastausten perusteella. Haastateltavien lukumäärä, 5 perhettä, on 11,1 % tutkimusjoukosta. Tämän perusteella tutkimustulosten yleistettävyyttä koskemaan kaikkia Kouvolan kaupungin sijaisperheitä ei ole kattava. Tulokset antavat kuitenkin selkeän suunnan sijaisperheiden kokemuksista heidän saamastaan tuesta sekä toiveistaan tuen suhteen.

9 Yhteenveto

Tutkimusta varten tehdyissä haastatteluissa perheitä puhutti eniten sosiaalityöntekijöiltä saatava tuki. Sijaisperheet kaipaavat lisää tukea sosiaalityöntekijöiltä, varsinkin aikaa ja yhteydenottoja. Perheiden toiveena on saada jakaa ajatuksia ja kokemuksia lapsen sosiaalityöntekijän kanssa muulloinkin kun lasta koskevaa asiakassuunnitelmaa tehtäessä. Ennen tutkimukseni aloittamista mietin, voisiko perhetukikeskus olla jotenkin avuksi perhehoidon perheille. Mietin esimerkiksi sitä, voisivatko perheet pulmien tullen olla yhteydessä perhetukikeskukseen ja saada sieltä ainakin kuunteluapua, jollei muuta. Perhetukikeskuksella on auki ympäri vuorokauden. Puhuin asiasta yhden vanhemman kanssa, ja hän ei suoraan tyrmännyt mielteitäni mutta koki, että pulmien tullessa paras apu löytyisi sosiaalityöntekijältä, koska hän tuntee sijaisperheen ja myös sinne sijoitetun lapsen ainakin jotenkin. Perhetukikeskuksen ohjaajalle ei sijaisperhe eikä lapsi olisi välttämättä ollenkaan tuttu.

Haastatellut perheet mieltävät sosiaalityöntekijän tärkeimmäksi tuen antajaksi, koska häneltä toivotaan eniten tapaamisia ja yhteydenottoja. Lastensuojelun Keskusliitto ja Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia toteuttivat yhteistyössä Ammatillisen Perhekotien Liiton ja Perhehoitoliiton kanssa touko- kesäkuussa 2009 kyselyn, jossa selvitettiin sijaishuollossa toimivien näkemyksiä alan tilasta ja työolosuhteista. Kyselyn perusjoukkoon kuuluivat myös toimeksiantosopimussuhteessa olevat perhehoitajat. Tutkimustuloksissa ne sijaisvanhemmat, jotka kertoivat saaneensa sosiaalityöntekijältä riittävästi tukea,

kertoivat saaneensa sosiaalityöntekijältä keskustelu- ja konsultaatioapua sekä resurssien järjestämisen, esimerkiksi työnohjauksen tai lapsen terapian saamisen. Tyytymättömyyttä oli sosiaalityöntekijän yhteydenpidon puuttumiseen ja kiinnostumattomuuteen lapsen asioissa. Kaikkein tärkeimpänä sijaisvanhemmat kokivat mahdollisuuden keskusteluun sosiaalityöntekijän kanssa lapsiin ja yleensä elämäntilanteisiin liittyvistä kysymyksistä. Sijaisvanhemmille riittäisi se, että heidän työstään ollaan kiinnostuneita ja kasvatuskysymyksiä ollaan valmiita pohtimaan heidän kanssaan. Vastausten perusteella näytti siltä, että osa sijaisvanhemmista ei saa kaipaamaansa tukea työhönsä vaan he kokevat, että heidät on jätetty yksin hoitamaan työnsä. (Muuronen, Sariola & Varsa 2009.)

Sosiaaliohjaajan rooli suhteessa sijaisperheisiin oli useimmille perheille epäselvä, vaikka kaikki perheet olivat jossain sijoituksen vaiheessa tavanneet sosiaaliohjaajan. Perheiden mainitsema sosiaaliohjaajien vaihtuvuus on varmaan osaltaan tuonut epäselvyyttä heidän asemaansa. Sosiaaliohjaajan roolin vahvistaminen perhehoidossa voisi mielestäni helpottaa perheiden tukemista ja vähentää sosiaalityöntekijöihin kohdistuvaa painetta.

Taustatietoa tutkimukseen etsiessäni löysin Anita Kumlinin opinnäytetyön ”Alkutuen mallintaminen sijaisperheiden tueksi Satakunnan kuntien lastensuojelussa”, jonka hän on tehnyt Diakonia-ammattikorkeakouluun ylemmän sosionomi AMK-tutkinnon opinnoissa (2012). Alkutukimalli on ollut käytössä Porissa ja Raumalla vuodesta 2010 lähtien. Alkutukimallin mukaan sijoituksen ensimmäisen puolen vuoden aikana sijaisperheeseen tehdään neljä kotikäyntiä. Kotikäynnit tekevät sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja joko yhdessä tai sosiaaliohjaaja yksin. Jokaiselle käynnille on suunniteltu teema, jonka pohjalta perheen kanssa työskennellään. Lapsen asiakassuunnitelma laaditaan tänä aikana. Alkutuen mallissa kotikäynneistä on päävastuu sosiaaliohjaajalla. Sosiaaliohjaaja toimii sijaisperheen tukena ja linkkinä ja on helposti tavoitettavissa. Sosiaaliohjaaja tiedottaa perheille tukimahdollisuuksista ja koulutuksista. Sosiaalityöntekijällä on vastuu prosessista kokonaisuudessaan, lapsen lähiverkoston kartoittamisesta sekä työskentelystä biologisten vanhempien ja läheisverkoston kanssa. (Kumlin 2012, 13.) Alkutukimallissa kotikäynnit sijaisperheisiin sovittiin heti kun sijoitus oli tapahtunut. Kotikäyntien aikana sosiaaliohjaaja pyrkii tutustumaan

läheisesti lapseen ja käyntien aikana kiinnitetään huomiota lapsen ja sijaishempien vuorovaikutussuhteeseen. Sosiaaliohjaajat opastivat perheitä oikean tuen piiriin silloin, kun perheissä ilmeni erityisen tuen tarvetta. (Kumlin 2012, 24-25.)

Anita Kumlin (2012) on tutkimuksessaan haastatellut sijaishuollon sosiaalityöntekijöitä sekä sosiaaliohjaajia Alkutuen mallin käytöstä. Sosiaaliohjaajat, jotka olivat käyttäneet Alkutukimallia, olivat kokemukseensa tyytyväisiä. Mallin mukaan tehdyt kotikäynnit olivat mahdollistaneet suunnitelmallisen tuen antamisen sijoitetulle lapselle ja sijaisperheelle. Sijaisperheiden luottamus sosiaalitoimintaan oli lähtenyt kehittymään tukikäyntien aikana. Sosiaaliohjaajat arvioivat myös, että kotikäyntien avulla sijoitusten keskeytymisen riskit vähenivät. Tukikäyntien avulla sosiaalityöntekijöiden työtaakkaa pystyttiin keventämään. (Kumlin 2012, 37.) Pohdinkin, olisiko Kouvolassa aikaa ja kiinnostusta kehittää perheiden tukemista esimerkiksi Alkutukimallin mukaisesti, jolloin sosiaaliohjaajan rooli sijaisperheiden tukemisessa selkiytyisi ja samalla vähennettäisiin sosiaalityöntekijöihin kohdistuvaa painetta.

Anna Mehtosen (2008) tutkimuksessa sijaishemmot olivat kokeneet saamansa taloudellisen tuen liian pieneksi. Omassa tutkimuksessani vain sijoitetulle lapselle maksettavan harrasterahan todettiin olevan liian pieni. Myös ansionmenetykskorvauksia toivottiin maksettavan silloin, kun vanhempi joutuu olemaan koko päivän pois työstään lapsen asioiden hoitamisen vuoksi. Maksetut palkkiot ja kulukorvaukset mahdollistivat joidenkin kotona olemisen, ja vanhemmat olivat siihen tyytyväisiä. Kaiken kaikkiaan rahasummista ei haastateltavien kanssa paljoakaan keskusteltu, ja minulle jäi se kuva, ettei heistä kukaan ole ryhtynyt perhehoitajaksi taloudellisen tuen takia. Perheiden motiivina sijaishemmuuteen oli useimmiten halu auttaa.

Anna Mehtosen (2008) pro gradu-tutkimuksessa haastatellut vanhemmat olisivat toivoneet saavansa tietoa lapsen fyysisestä ja psyykkisestä terveydentilasta. Myös omassa tutkimuksessani tuli ilmi se, ettei vanhemmilla aina ollut kokonais-tietoa lapsen terveydentilasta, ja siksi he toivoivat, että lapsen mahdolliset tukiterapia- yms. tarpeet olisi selvitetty ennalta ennen sijoitusta. Tämä havainto on tärkeää oman työni kannalta, koska myös perhetukikeskuksesta siirtyä lapsia

perhehoitoon ja olisi siis tärkeää, että lapsen terveydentilasta saataisiin jo siellä selvitettyä etukäteen mahdollisimman paljon. Lapsen siirtyessä sijaisperheeseen perheelle voitaisiin antaa tietoa lapsen tarvitsemasta avusta ja hoidon vaativuudesta.

Vertaistuen merkitys oli perheille tärkeää riippumatta siitä, oliko tuki järjestettyä vertaistukitoimintaa vai muita tapaamisia toisten sijaisvanhempien kanssa. Vertaistuen merkitys on noussut esille myös muissa tutkimuksissa ja teoksissa. Kaskelan (2009) kokoamassa kirjassa ”Kohdakkain – sijaisvanhempien tunteja ja tarinoita” sijaisäiti Ulla-Leena Alppi kirjoittaa, että on ollut tärkeää jakaa tunteuksia ja kokemuksia toisten sijaisvanhempien kanssa. Hän on myös kokenut oman kotikaupunkinsa sijaisäitiryhmän yhteiset tuokiot ja retket voimaannuttavina. (Alppi 2009, 15.)

Työnohjaus on sijaisperheille tärkeää niiden jaksamisen kannalta. Työnohjaukseen tulisi päästä heti sijoituksen alussa, vaikkei vanhempi ehkä kokisikaan työnohjausta siinä vaiheessa tarpeelliseksi. Kaskelan (2009) teoksessa selviytyjä-äiti kirjoittaa yksilöllisen työnohjauksen olleen keskeisin tekijä hänen jaksamisessaan. Sijaisäiti pystyi työnohjauksessaan puhumaan vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvista asioista, saamaan neuvoja, ohjausta ja tukea kasvatustyöhönsä. Hänelle työnohjaus oli hetki, jolloin hän pystyi jäsentämään sijaisvanhemmuuttaan. (Selviytyjä-äiti 2009, 30.) Samanlaisia tunteuksia työnohjauksesta välittivät tutkimuksessa haastatellut perheet.

Tutkimuksessa mukana olleet perheet toivoivat kaupungin järjestävän enemmän sijaisperheiden yhteisiä tapaamisia ja kokonaisa viikonloppuja, jolloin perheet voisivat tutustua toisiinsa ja sijaislapset tapaisivat vertaisiaan. Sijaisvanhemmat toivoivat sijaislasten vertaistukiryhmätoimintaa. Perhehoidon sosiaalityöntekijöiden ajanpuutteen tietäen mietinkin, olisiko Kouvolan perhetukikeskuksen toimintaan mahdollisuus liittää sijaislasten vertaistukiryhmätoiminta. Perhetukikeskuksessa on useita pitkään huostaanotettujen tai avohuollon tukitoimin sijoitettujen lasten ja nuorten kanssa työskennelleitä ohjaajia. Ihanteellisinta olisi, jos ryhmää vetäisi myös sijaisperheessä kasvanut nuori aikuinen, jolloin vertaistukea saataisiin myös ohjaajan kautta.

Tuen erilaisia muotoja etukäteen miettiessäni en huomionnut puolisolta tulevaa tukea ollenkaan. Perheitä haastatellessani ja varsinkin haastatteluja litteroidessani huomasin, miten tärkeää on se, että puoliset saavat toisiltaan tukea ja voivat jakaa lapsen asioita keskenään. Sijaisvanhempien parisuhteen täytyy olla avoin ja kunnossa, jotta he jaksavat tehdä työtään. Molempien vanhempien sitoutuneisuus sijaisvanhemmuuteen välittyi kaikkien haastateltavien kommentissa.

10 Pohdinta ja jatkotutkimusaiheet

Lähdin tekemään tätä tutkimusta osittain hyvin itsekkäistä syistä. Olen työvuosieni aikana seurannut huostaanotettujen lasten siirtymistä laitoksesta sijaisperheisiin ja usein jäänyt miettimään, millaista tukea sijaisperheille annetaan. Joskus lapsen sijoitus sijaisperheessä on päättynyt kesken ja lapsi on palannut takaisin laitokseen siirtyäkseen hetken kuluttua uuteen perheeseen, perhekotiin tai laitokseen. Lapsen kannalta perhesijoituksen katkeaminen on aina traumaattista. Huostaanotetut lapset ovat jo ennen sijoitusta perheeseen kokeneet monia traumatisoivia tilanteita, eikä heille ole syntynyt kunnollisia kiintymyssuhteita heitä hoitaneisiin aikuisiin. Sijoituksen katketessa lapsi joutuu jälleen eroon häntä hoitaneista aikuisista ja turvallinen kasvuympäristö vaihtuu. Sijoitusten katkeamiseen voi olla monta eri syytä, mutta toivottavaa olisi, ettei katkeaminen johtuisi sijaisperheelle annetusta liian vähäisestä tuesta. Siksi halusin tutkia sijaisvanhempien kannalta, millaista tukea heille annetaan.

Haastateltavat perheet ottivat minut vastaan ystävällisesti. Eräässä perheessä minulta kysyttiin, onko tutkimus tilattu sijaishuollon toimesta ja ovatko vastaukset jo ennakkoon määriteltyjä. Kerroin perheelle ajatuksen tutkimuksesta lähteneen minun aloitteestani, ja sijaishuollon silloinen palvelupäällikkö oli myötämielinen tutkimukselleni ja piti sitä tarpeellisena. Perheelle kerrottiin myös se, että teen tutkimuksen mahdollisimman objektiivisesti heidän näkökulmastaan ja heidän mielipiteitään kunnioittaen.

Perheet kertoivat mielipiteitään avoimesti ja olen heille siitä todella kiitollinen. Perheiden tarve puhua ja kertoa asioistaan tuli ilmi haastattelutilanteissa. Kiitoksen ja kehujen saaminen lasten hyvästä hoidosta ja lasten edistymisestä

olisi näille perheille tärkeää. Kenelle tahansa meistä on tärkeää saada palautetta ja kiitosta omasta työstä, ja varsinkin silloin, kun se on tehty hyvin. Työyhteisössä, jossa on useampia työntekijöitä, kiitoksen hyvin tehdystä työstä voi saada jopa lähimmältä työkaveriltaan, sijaisvanhemmilla on vain toisensa ja kiitoksen saaminen sijoittajataholta olisi ensiarvoisen tärkeää.

Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan roolien selkiyttäminen olisi tärkeää, jotta sijaishuollon resurssit kohdentuisivat oikein ja sijaisperheet saisivat riittävän tuen. Sijaisperheiden tukeminen sijoituksen kuuden ensimmäisen kuukauden aikana Satakunnan mallin mukaan toisi sosiaaliohjaajan lähemmäs perheitä. Sosiaaliohjaaja voisi siten jatkossakin olla se sijaishuollon työntekijä, joka pitäisi aktiivisesti yhteyttä sijaisperheisiin käymällä heidän luonaan vähintään kaksi – neljä kertaa vuodessa ja pitämällä tämän lisäksi yhteyttä perheisiin puhelimitse ja sähköpostitse.

Sijaisperheet toivoivat sekä lasten että vanhempien vertaistuen lisäämistä yhteisten viikonloppujen ja leirien avulla, mikä tulisi olla mahdollista kaikille sijaisperheille. Jokaisen kunnan tulisi nähdä se, että resurssien lisääminen sijaisperheiden tukemiseen on sijoitus tulevaisuuteen.

Tämä tutkimus toi esiin sijaisvanhempien kokemukset heille annetusta tuesta ja viestittää heidän toiveitaan sijaisperheiden tukemisen kehittämiseen. Vertaistuen kehittäminen ja kiinnostavien koulutuksien järjestäminen sijaisperheille toisi jaksamista työhön ja lisäisi perhehoidon laatua. Haastateltavat sijaisvanhemmat toivoivat enemmän koulutusta. Tässä tutkimuksessa ei tullut selvitettyä, millaista koulutusta perheet kaipaisivat, mutta sen selvittäminen olisi tärkeää. Tarpeelliseksi jatkotutkimusaiheeksi nousee myös perhehoidon tiimin näkemys sijaisperheille annettavasta tuesta.

Taulukot

Taulukko 1. Esimerkki luokittelusta, s. 27

Lähteet

Ahto, A. & Mikkola, P. 1999. Perhehoito lastensuojelussa. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.

Alppi, U-L. 2009....yhdessä tähtiä rakastimme. Teoksessa Kaskela, M. (toim.) Kohdakkain - sijaisvanhempien tunteja ja tarinoita. Kerava: Savion kirjapaino Oy, 9 - 18

Bäck-Kiianmaa, R. & Hakkarainen, P. 2008. Sijaisvanhemmat tarvitsevat riittävät valmiudet. Teoksessa Ketola, J. (toim.) Sijaita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Jyväskylä: PS- kustannus, 121 – 143.

Bäck-Kiianmaa, R. 2010. Esipuhe. Teoksessa Välivaara, C. Sijaisvanhempi ja sijoitetun lapsen tunteet – viikko sijaisperheen arkea päiväkirjojen valossa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 9 -10.

Janhunen, T. 2008. Jotta sijoitukset kestäisivät. Teoksessa Ketola, J. (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS- kustannus, 123 – 146.

Kankkunen, P. & Vehviläinen - Julkunen, K. 2010. Tutkimus hoitotieteessä. 2.painos. Helsinki: WSOYpro Oy. 1.-2.painos.

Ketola, J. 2008. Lasten ja nuorten perhehoito. Teoksessa Ketola, J. (toim.) Sijaita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus, 27 – 60.

Kumlin, A. 2012. Alkutuen mallintaminen sijaisperheiden tueksi Satakunnan kuntien lastensuojelussa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Terveystieteiden edistämisen koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Ylempi AMK. <https://publications.theseus.fi/bistream/handle/10024/39510/AnitaKumlin> Luettu 19.03.2012.

Lapsiperhepalvelut Kouvola, 2012. Lastensuojelun perhehoidon palkkiot ja kustannusten korvaaminen vuonna 2012. Moniste.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lastensuojelulaki 12.2.2010/88.

Lastensuojelulaki 8.4.2011/316.

Mehtonen A. 2008. Tuettu sijaisvanhemmuus?. Kuopion yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos. Pro gradu-tutkielma. www.kampus.uku.fi/gradut/2008/4349.pdf. Luettu 20.12.2011.

Muuronen, K., Sariola, H., Varsa, M. 2009. Sijaishuolto sisältä päin - tekijät tietäjinä, kysely alalla toimiville www.iskl.fi/files/134/TtABbjk9.pdf Luettu 10.2.2013.

Perhehoitajalaki 3.4.1992/312.

Perhehoitajalaki 8.4.2011/317.

Perhehoitoliitto. 2010. Perhehoidon tietopaketti 2010. www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/tietopaketti_2010_screen.pdf Luettu 28.11.2011.

Perhehoitoliitto. 2013. www.perhehoitoliitto.fi/palvelut/vertaisryhma.html Luettu 17.1.2013.

Pesäpuu ry. Pride-valmennus - sijais- ja adoptiovanhemmuutta harkitseville. www.pesapuu.fi/pride-ohjelma/pridevalmennus/ Luettu 17.1.2013.

Räty, T. 2012. Lastensuojelulaki – käytäntö ja soveltaminen. Porvoo: Bookwell Oy.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa – Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Prima Oy.

Selviytyjä- äiti. 2009. Kokemukseni yksinhuoltajaäitiydestä. Teoksessa Kaskela, M. (toim.) Kohdakkain – sijaisvanhempien tunteja ja tarinoita. Kerava: Savion kirjapaino Oy, 23 – 31.

Sosiaali- ja terveysministeriö.2011Kuntainfo6/2011, www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfo/-/view/1567443#fi Luettu 28.11.2011.

Sosiaaliportti.2013.Lastensuojelunkäsikirja. www.sosiaaliportti.fi/fi_FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/muodot/perhehoito Luettu 21.1.2013.

Tilastoraportti 26/2012,27.11.2012 Suomen virallinen tilasto, Sosiaaliturva. THL. www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/aiheittain/lasten_sosiaalipalvelut/lastensuojelu Luettu 17.1.2013.

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9. uudistettu laitos. Vantaa: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 9.

Välivaara, C.,2010. Sijaisvanhempi ja sijoitetun lapsen tunteet – viikko sijaisperheen arkea päiväkirjojen valossa. Jyväskylä; Jyväskylän yliopistopaino.

1.1 Taustatiedot

- Perheenne koko (kuinka monta lasta perheessä on?)
- Vanhempien ja lasten iät (biologiset, sijaislapset)
- Mikä sai teidät ryhtymään sijaisvanhemmiksi?
- Kuinka kauan perheenne on toiminut sijaisperheenä?
- Minkä ikäisiä sijaislapset olivat tullessaan perheeseen?
- Tulivatko lapset suoraan kodistaan vai laitoksesta?

1.2 Ennakovalmennus

- Saitteko koulutusta ennen kuin ryhdyitte sijaisvanhemmiksi?
- Millaista koulutusta saitte? Koulutuksen kesto, järjestäjä?
- Kuinka pian koulutuksen jälkeen ensimmäinen sijaislapsi tuli perheeseen?

1.3 Sijaisperheen saama tuki

- Millaista tukea olette saaneet sijoittaneelta kunnalta työhönne?
  - * taloudellinen; käynnistämiskorvaus, hoitopalkkio, kulukorvaus
  - * sosiaalityöntekijän/sosiaaliohjaajan antama tuki
  - * työnohjaus
  - * koulutus; PRIDE- koulutus, erilaiset luennot, täydennyskoulutus
  - * lomatoiminta; tuetut lomat (esim. Perhehoitoliiton järjestämät)
  - * vapaapäivät

* vertaisryhmät

- Mistä olette saaneet tietoa tukimahdollisuuksista?

1.4 Miten perheet ovat kokeneet saamansa tuen?

- Millaisia odotuksia teillä on ollut tuen suhteen ?
- Oletteko mielestänne saaneet riittävästi tukea työhönne?
- Olisitteko toivoneet toisenlaista tukea?
- Mikä tukimuoto on ollut perheellenne tärkein?

1.5 Kehittämisehdotuksia

- Millaista tukea te jatkossa ajattelette tarvitsevanne?
- Minkä tyylinen tuki palvelisi teitä sijaisvanhempana parhaiten?
- Onko teillä kehittämissuhteita sijaisvanhempien tukemiseksi?

Anne Heikkilä
Saimaan ammattikorkeakoulu

Haastattelupyyntö
3.7.2012

Hyvät sijaisvanhemmat

Olen Anne Heikkilä ja opiskelen Saimaan ammattikorkeakoulussa aikuisopiskelijana sosionomi AMK tutkintoa. Teen opiskeluuni kuuluvaa opinnäytetyötä sijaisvanhempien saamasta tuesta.

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää sijaisvanhempien näkökulmasta millaista tukea sijaisperheet saavat ja ovat saaneet lapsen sijoittaneelta kunnalta. Lisäksi tutkin millaista tukea perheet kokevat tarvitsevansa omassa työssään sijaisvanhempina.

Suoritan tutkimuksen haastatteleamalla Kouvolan kaupungin perhehoitajina toimivia sijaisvanhempia. Toivoisin, että Teillä olisi aikaa ja kiinnostusta osallistua haastatteluun. Haastattelu voidaan tehdä Teillä kotona tai muussa erikseen sovituksessa paikassa. Haastattelu kestää noin tunnin ja se äänitään, mikäli annatte siihen luvan. Haastattelujen ajankohta on syyskuun 2012 alussa. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista.

Käsittelen saamani haastatteluaineiston luottamuksellisesti. Aineistoa tullaan käyttämään vain tässä tutkimuksessa eivätkä yksittäiset perheet tai henkilöt ole tunnistettavissa tutkimustuloksista. Tutkimusaineisto (= haastattelunauhoitukset ja niiden purkamiseen liittyvät muistiinpanoni) hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Tutkimukseen osallistuvien perheiden henkilötiedot tulevat vain tutkijan eli minun tietooni ja niiden suhteen minua sitoo vaitiolovelvollisuus myös suhteessa sijaishuoltoon.

Kouvolan kaupungin perusturva saa valmiista tutkimusraportista (= valmis opinnäytetyö) oman kappaleen ja se on sijaishuollon käytettävissä.

Haastattelun yhteydessä teillä on mahdollisuus antaa palautetta Kouvolan kaupungin sijaishuollon perhehoidon kehittämiseksi.

Mikäli olette halukkaita osallistumaan haastatteluun, pyydän Teitä ottamaan minuun yhteyttä mahdollisimman pian, viimeistään 26.8.2012 mennessä sähköpostitse anne.heikkila@kouvola.fi .

Ystävällisin terveisin

Anne Heikkilä

Suostumus haastatteluun

Suostun Saimaan ammattikorkeakoulun sosionomi AMK- opiskelijan Anne Heikkilän haastateltavaksi hänen tutkimukseensa ”Sijaisperheiden kokemuksia saadusta tuesta”.

Haastatteluaineistoa saa käyttää ainoastaan tähän tutkimukseen ja haastateltavat eivät saa olla tunnistettavissa valmiissa tutkimuksessa.

päivämäärä ja allekirjoitus